
רווחה, עוני ופערים חברתיים

2

מבוא

מדידת העוני בישראל, בדומה לרוב מדינות המערב והארגונים הבינלאומיים, מבוססת על הגישה היחסית, שלפיה העוני הוא תופעה של מצוקה יחסית שיש להעריכה בזיקה לרמת החיים המאפיינת את החברה. משפחה מוגדרת ענייה אם רמת החיים שלה כפי שהיא מתבטאת בהכנסתה הפנויה לנפש תקנית נמוכה ממחצית החציון של הכנסה זו באוכלוסייה. הממצאים המוצגים בפרק זה, שהם פרי עיבוד של מינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי, מבוססים על סקרי ההכנסות וההוצאות השנתיים שהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עושה באופן שוטף¹. עם זאת, גם השנה תובא כאן תמצית של תוצאות ממדי העוני וקווי העוני המתקבלים על-פי שלושה מדדי עוני חלופיים המחושבים בצורה סדירה במינהל המחקר והתכנון והמתייחסים הן לצד ההוצאה והן לצד ההכנסה של המשפחות.

הפרק פותח במעמדה של ישראל מבחינת ההוצאה הציבורית לרווחה ב-2016 ובהמשכו מוצגים בו גם ממצאים וניתוחים נבחרים הנוגעים לממדי העוני והאי-שוויון² בישראל בהשוואה למדינות ה-OECD בקרב משפחות עם ילדים (סעיף 2). לאחר מכן מובאים הממצאים העיקריים על ממדי העוני והאי-שוויון באוכלוסייה כולה על-פי שיטת המדידה הנהוגה בישראל³ (סעיף 3), ולבסוף מוצגת סקירה קצרה של שלושה מדדי עוני חלופיים שפותחו במינהל המחקר והתכנון של המוסד במהלך השנים וממצאי העוני העולים מהם לשנים 2014 ו-2015 (סעיף 4).

בפרק שתי תיבות שיוחדו השנה למדידת העוני על פי הנתונים המנהליים שבדי הביטוח הלאומי. תיבה 1 מציגה בקצרה את השיטה והממצאים לרמת העוני הכללית בהשוואה לזו הנמדדת רשמית על בסיס סקרי המשפחות של הלמ"ס בין השנים 2004-2014. בתיבה 2 מובאים ממצאים ראשוניים ממחקר בהכנה על עוני פרמננטי ובו נתונים נבחרים על עוני מתמשך בקרב המשפחות בישראל כפי שהם עולים מנתוני האורך המנהליים.

1 פירוט והרחבה של שיטת המדידה ומקורות הנתונים מוצגים בנספח מדידת העוני ומקורות הנתונים.

2 OECD (2008). **Growing unequal? Income distribution and poverty in OECD countries.**

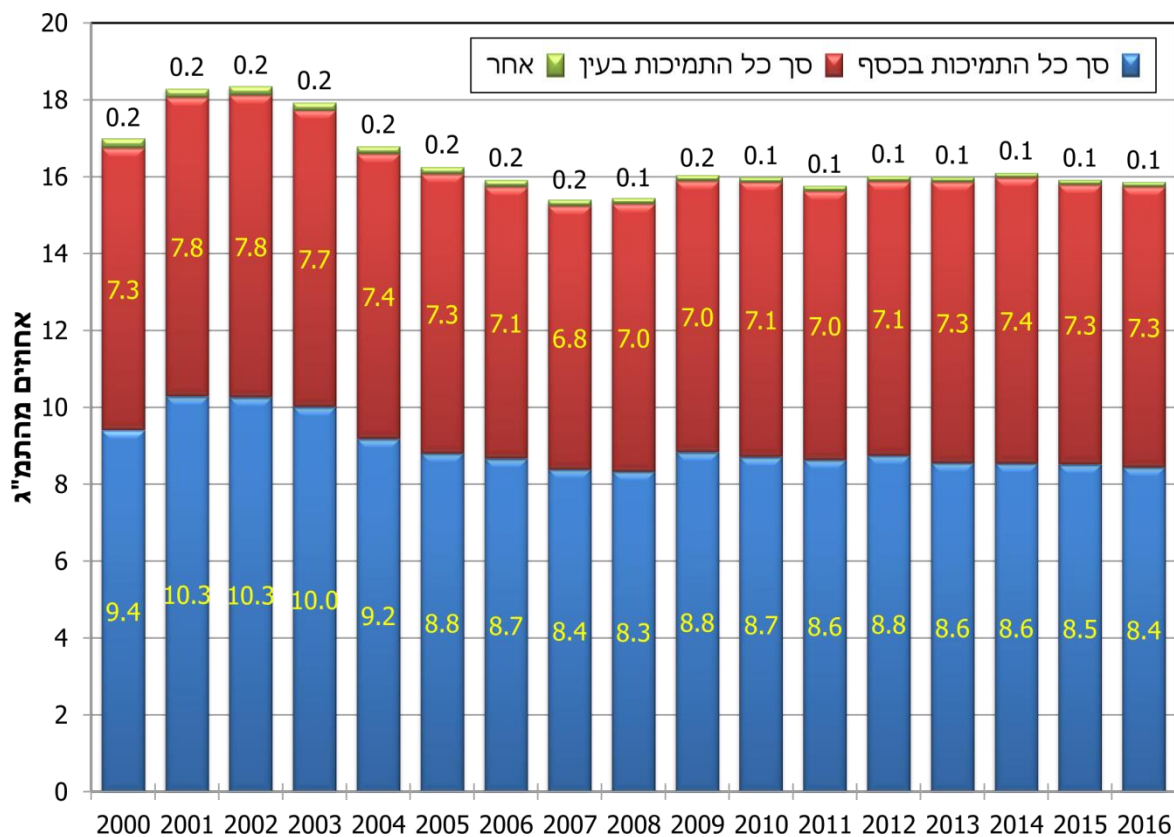
3 סעיף 3 הוא סיכום מקוצר של הפרסום **ממדי העוני והפערים החברתיים – דוח שנתי 2014**, המופיע באתר הביטוח הלאומי.

המצב החברתי בישראל בהשוואה בינלאומית

ההוצאה הציבורית לרווחה בישראל ב-2016

ב-2016 היוותה ההוצאה הציבורית לרווחה 15.9 נקודות אחוז של התמ"ג. שיעור זה, שהגיע לשיאו בשנים 2003-2001 (והיה כ-20% מהתוצר), ירד בעקביות עד 2006 ונעצר מאז ברמה של 16%-17% מהתמ"ג (תרשים 1).

תרשים 1: ההוצאה הציבורית לרווחה בישראל כאחוז מהתמ"ג, 2000-2016

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

ב-2016, יותר ממחצית ההוצאה (8.5% מהתמ"ג), יועדה לתמיכה בכסף, והיתר (7.3%) לתמיכה בעין, כלומר שירותים לאזרחים, שעיקרם שירותי בריאות. עם השנים חלקה של התמיכה בכסף בהוצאות הרווחה במונחי תמ"ג נשחק במידה מסוימת לעומת חלקם של השירותים בעין, שעלה במתינות.

התמיכה בכסף לאנשים בגיל העבודה ירדה בעקביות ובהדרגה, מ-5.6% מהתמ"ג בשיאה בשנת 2001 עד 3.7% ב-2016 – מגמה המשקפת בעיקר את הקיצוץ בקצבאות. על אף שיפורים מסוימים בקצבאות, למשל העלייה בקצבאות הילדים ב-2015, לא ניכרת השפעה ממשית על נתון זה במונחים של אחוזים מהתמ"ג. לעומת הסיוע בגיל העבודה, שפחת כאמור לאורך השנים, הסיוע לקשישים נותר דומה למדי משנת 2000 עד 2016, והוא גבוה בערכו בכ-20%-25% מהסיוע למשפחות בגיל העבודה.

לוח 1: ההוצאה הציבורית לרווחה לפי מרכיביה, 2016-2000

2016	2015	2014	2010	2005	2000	
15.86	15.92	16.10	16.00	16.26	16.99	סך כל ההוצאה הציבורית לרווחה
8.45	8.53	8.55	8.72	8.81	9.42	סך כל התמיכות בכסף
3.74	3.78	3.73	4.01	4.06	4.84	תמיכות לאוכלוסייה בגיל העבודה*
2.81	2.86	2.89	3.19	3.22	3.80	ביטוח לאומי
0.93	0.93	0.84	0.82	0.85	1.04	גמלאות בכסף אחרות**
4.71	4.74	4.82	4.71	4.75	4.57	תמיכות לקשישים***
2.43	2.43	2.48	2.51	2.56	2.59	ביטוח לאומי
2.19	2.23	2.26	2.15	2.15	1.92	פנסיה לעובדי מדינה
0.08	0.08	0.08	0.05	0.04	0.07	סיוע בשכר דירה
7.28	7.26	7.42	7.14	7.26	7.34	סך כל התמיכות בעין
1.69	1.66	1.63	1.52	1.57	1.81	תמיכות לאוכלוסייה בגיל העבודה****
0.11	0.12	0.12	0.12	0.16	0.21	תמיכות לקשישים
5.48	5.49	5.67	5.50	5.53	5.32	בריאות וסיעוד
0.13	0.13	0.13	0.14	0.18	0.24	אחר*****

מקור: נתוני הלמ"ס ועיבודים למינהל המחקר, לפי כללי הסיווג של ה-OECD בשאלון SOCX.

- * הסיוע בשכר דירה נכלל בגמלאות בעין.
- ** כולל גם את מענק ההכנסה (מס הכנסה שלילי).
- *** קצבאות שאירים הועברו לתמיכות בעין לקשישים אף שמקצתן מופנות לאוכלוסייה בגיל העבודה.
- **** גמלאות בעין הקשורות לגמלאות בכסף בתחומי שאירים, אי-כושר בעבודה, משפחה וכו'.
- ***** בעיקר התערבות אקטיבית בשוק העבודה.

לוח 2 שלהלן מציג מדדים כלכליים וחברתיים שונים השופכים אור על המצב החברתי הנסקר בפרק זה. התמ"ג עלה ב-2016 בשיעור דומה ל-2015 (5.1% ו-5.3% בהתאמה) ורמת

המחירים ירדה אף היא בכמחצית האחוז בין בשתי השנים. לעומת זאת קצב הגידול בשכר הריאלי עלה והגיע ב-2016 לכמעט 3%. יצוין שנתוני העוני נוגעים לסקר האחרון הקיים, של 2015. גם בשנה זו עלה השכר הריאלי לעומת 2014 בשיעור גבוה למדי, של 2.1%, כמו גם שכר המינימום כאחוז מהשכר הממוצע, שעלה בכ-2 נקודות האחוז בין שתי השנים והוסיף לעלות עוד – ב-0.7 נקודות האחוז ב-2016. שיעור האבטלה הוסיף להיות נמוך ב-2016 כמו ב-2015 ושיעורי התעסוקה נותרו גבוהים.

לוח 2: מדדים כלכליים המשפיעים על ממדי העוני (אחוזים), 2016-2006

2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2006	הגורם המשפיע
5.1	5.3	4.3	6.6	6.2	7.0	7.2	7.2	שיעור הצמיחה (הגידול בתמ"ג)
-0.5	-0.6	0.5	1.5	1.7	3.5	2.7	2.1	השינוי ברמת המחירים הממוצעת
2.8	2.1	1.5	1.1	0.7	0.7	0.8	1.3	השינוי הריאלי בשכר הממוצע במשק
5.2	5.2	5.9	6.2	6.9	7.0	8.3	10.5	שיעור האבטלה
35.3	34.5	31.8	30.4	25.0	23.5	20.7	17.4	שיעור מקבלי דמי אבטלה בקרב הבלתי מועסקים
48.6	47.9	45.8	46.7	46.2	45.5	45.8	46.2	שכר המינימום כאחוז מהשכר הממוצע
76.6	76.2	75.5	74.5	74.0	72.8	71.8	69.4	שיעור התעסוקה בקרב בני 25-64

ממדי העוני במשפחות עם וללא ילדים – השוואה בינלאומית

ממדי העוני משתנים בין קבוצות שונות ובין מצבי חיים שונים. תקופת גידול הילדים כרוכה בדרך כלל בסיכון גבוה יותר לעוני מאחר שמספר הנפשות במשק הבית גבוה יותר מאשר בשלבים מוקדמים או מאוחרים יותר.

ישראל היא מדינה "צעירה" יחסית – המספר הממוצע של ילדים למשפחה גבוה, והוא מושפע בעיקר משתי אוכלוסיות מסורתיות (יהודים חרדים וערבים) המאופיינות בשיעור ילודה גבוה. עובדה זו משפיעה על ממדי העוני של ישראל בהשוואה למדינות מפותחות אחרות, אך למדיניות החברתית משקל חשוב בקביעת גודל הפער בממדי העוני בין ישראל לבין המדינות האחרות.

בתרשים 2 מוצגת השוואה בינלאומית של תחולת העוני של נפשות בשלוש קבוצות: משפחות ללא ילדים, משפחות עם 1-2 ילדים, ומשפחות גדולות יותר – עם 3 ילדים ויותר (באחדות

מהמדינות הקבוצה השלישית עשויה להיות קטנה מאוד). בכל שלוש הקבוצות מובאים נתוני העוני הן במדידה לפי ההכנסה הכלכלית והן במדידה לפי ההכנסה הפנויה⁴.

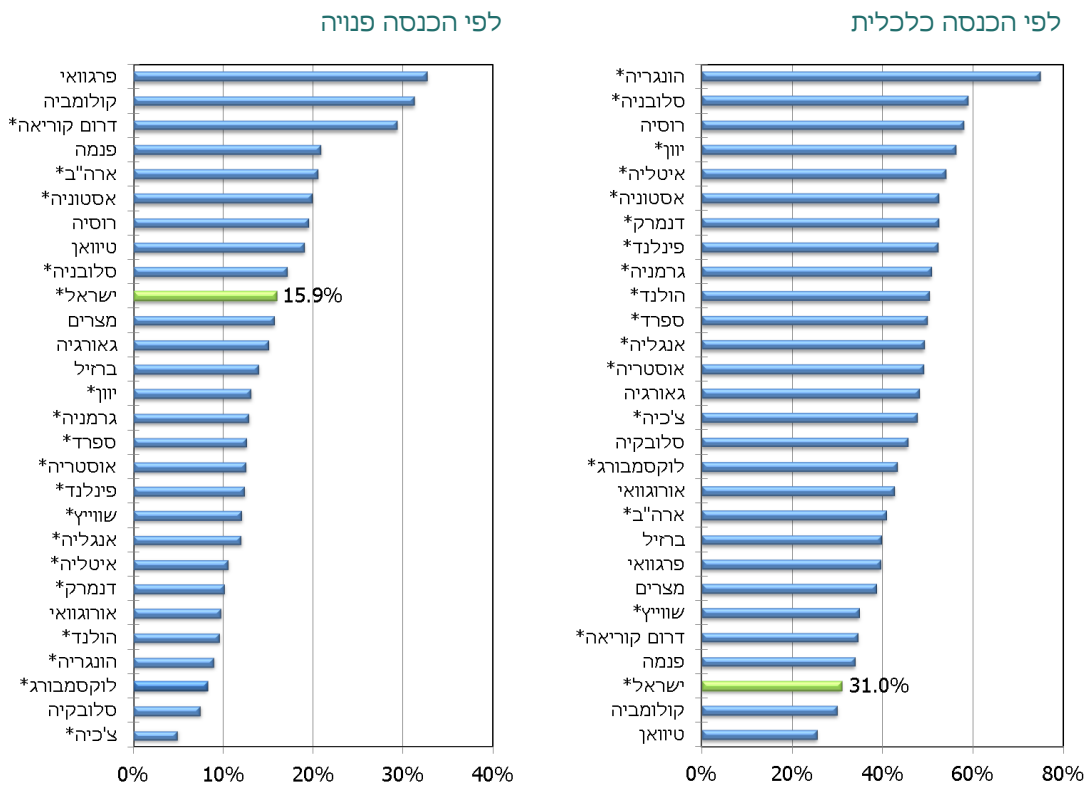
מן התרשים עולה, שתרומת המדינה בחילוץ מעוני במשפחות ללא ילדים (שבהן משקל גבוה למשפחות הקשישים) היא עצומה בהשוואה למשפחות עם ילדים (בשתי הקבוצות – 1-2 ילדים ו-3 ויותר ילדים): במשפחות אלה, תחולת העוני יורדת בישראל מכ-31% במדידה לפי ההכנסה הכלכלית לכמעט מחצית מכך (15.9%) לפי ההכנסה הפנויה. עם זאת, מקומה של ישראל בדירוג המדינות משתנה: ממדינה שבה תחולת העוני הכלכלית במשפחות הללו (ללא ילדים) נמוכה מאוד בהשוואה בינלאומית, היא הופכת למדינה הניצבת במקום גבוה מבחינת ממדי העוני כאשר מביאים בחשבון את התערבות הממשלה.

בקבוצת המשפחות עם ילדים שהן קטנות יותר (עד שני ילדים), התערבות הממשלה ניכרת אך במעט בהשוואה למשפחות ללא ילדים, ולמרות זאת המשפחות הללו נמצאות כמעט במחצית התחתונה של הדירוג (כלומר ברמת עוני נמוכה יחסית) במדידה לפי ההכנסה הכלכלית, ובמקום טוב באמצע לפי ההכנסה הפנויה. למעשה קבוצה זו, של המשפחות שבהן עד שני ילדים, מציבה את ישראל במקום הטוב ביותר מבחינת ממדי העוני הנמדדים לפי ההכנסה הכלכלית או הפנויה מבין שלוש הקבוצות – בסביבת מדינות מפותחות כמו גרמניה ולוקסמבורג.

הקבוצה השלישית, של משפחות גדולות (עם שלושה ילדים ויותר) מציבה את ישראל באמצע ההתפלגות במדידה לפי ההכנסה הכלכלית, זו שלפני התערבות הממשלה, אך לפי ההכנסה הפנויה רמת העוני בה זו גבוהה יחסית ומציבה לפיכך את ישראל במקום ה-9 מלמעלה (מ-28 מדינות). במשפחות אלה, בדומה למשפחות עם 1-2 ילדים, השפעת הממשלה בחילוץ מעוני קטנה יחסית. בהשוואה בינלאומית מקומה של ישראל דומה לזה של ארה"ב, איטליה וגאורגיה – הן בעוני הכלכלי והן בעוני נטו (לפי הכנסה פנויה).

4 הכנסה כלכלית – ההכנסה שלפני התערבות הממשלה באמצעות תשלומי העברה ומיסים ישירים.
הכנסה פנויה – ההכנסה שאחרי תשלומי העברה והמיסים הישירים.

תרשים 2א: תחולת עוני בקרב משפחות ללא ילדים – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר**

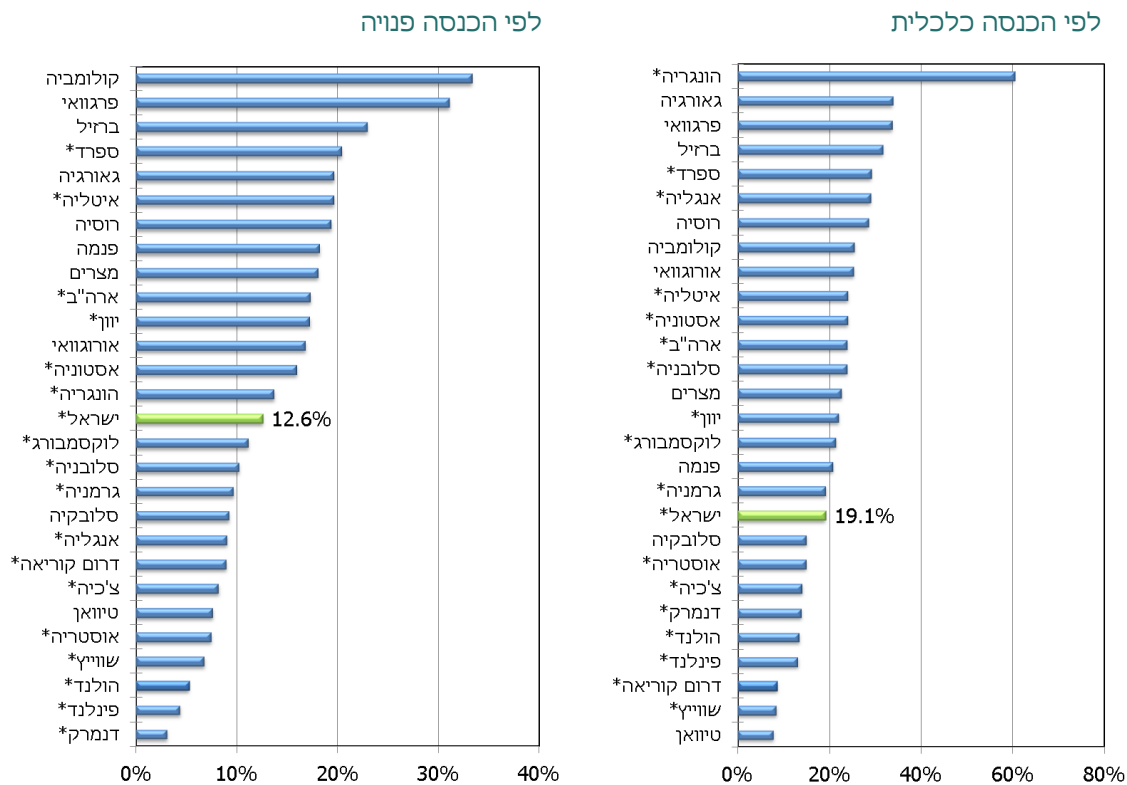

* מדינות החברות ב-OECD
 ** הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאטליה ל-2014).

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

תרשים 2: תחולת עוני בקרב משפחות עם 1-2 ילדים – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר**

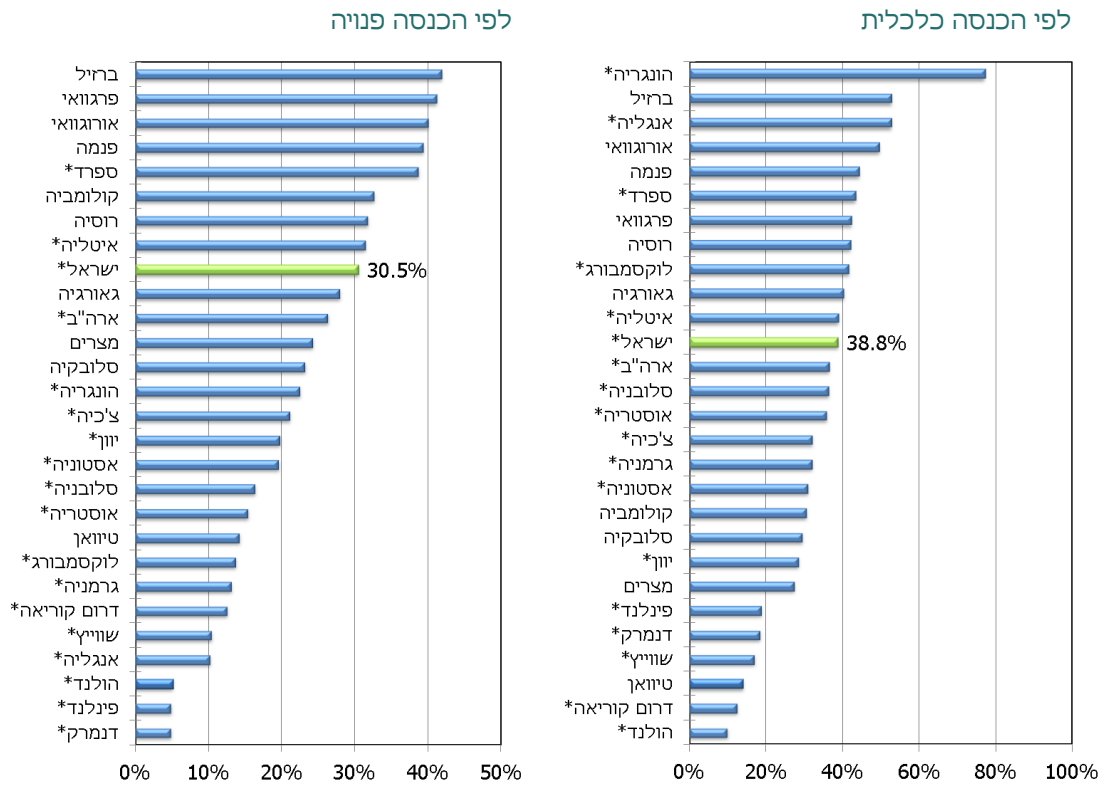

* מדינות החברות ב-OECD
 ** הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאיטליה ל-2014).

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

תרשים ג2: תחולת עוני בקרב משפחות עם 3 ילדים או יותר – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר**

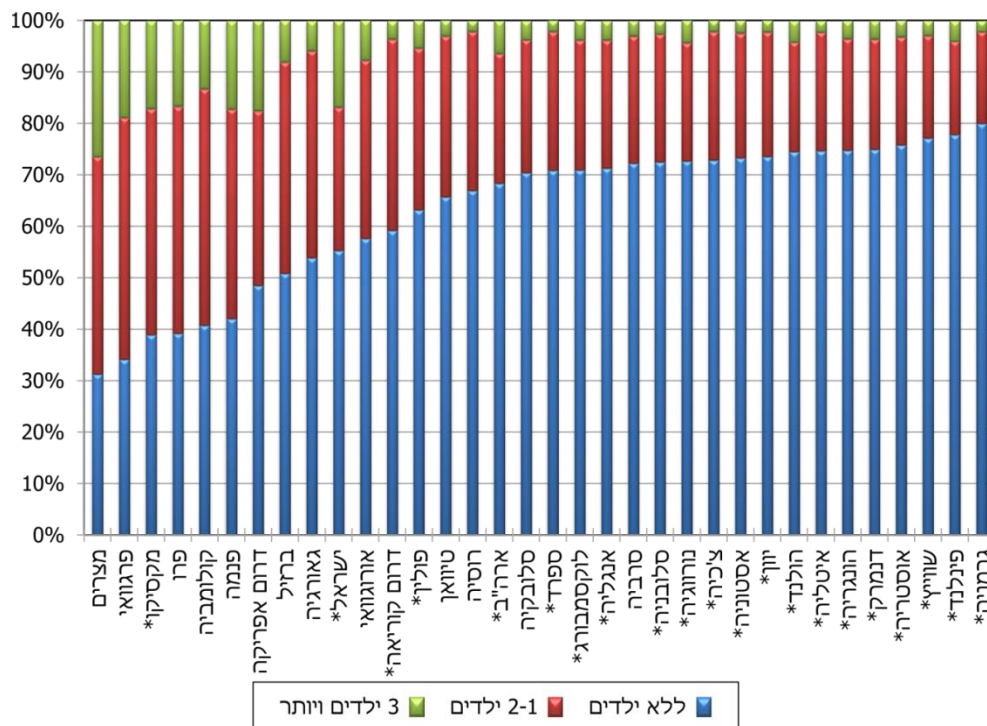

* מדינות החברות ב-OECD
 ** הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאיתליה ל-2014).

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

תרשים 3: התפלגות המשפחות לפי מספר הילדים בהן – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר**

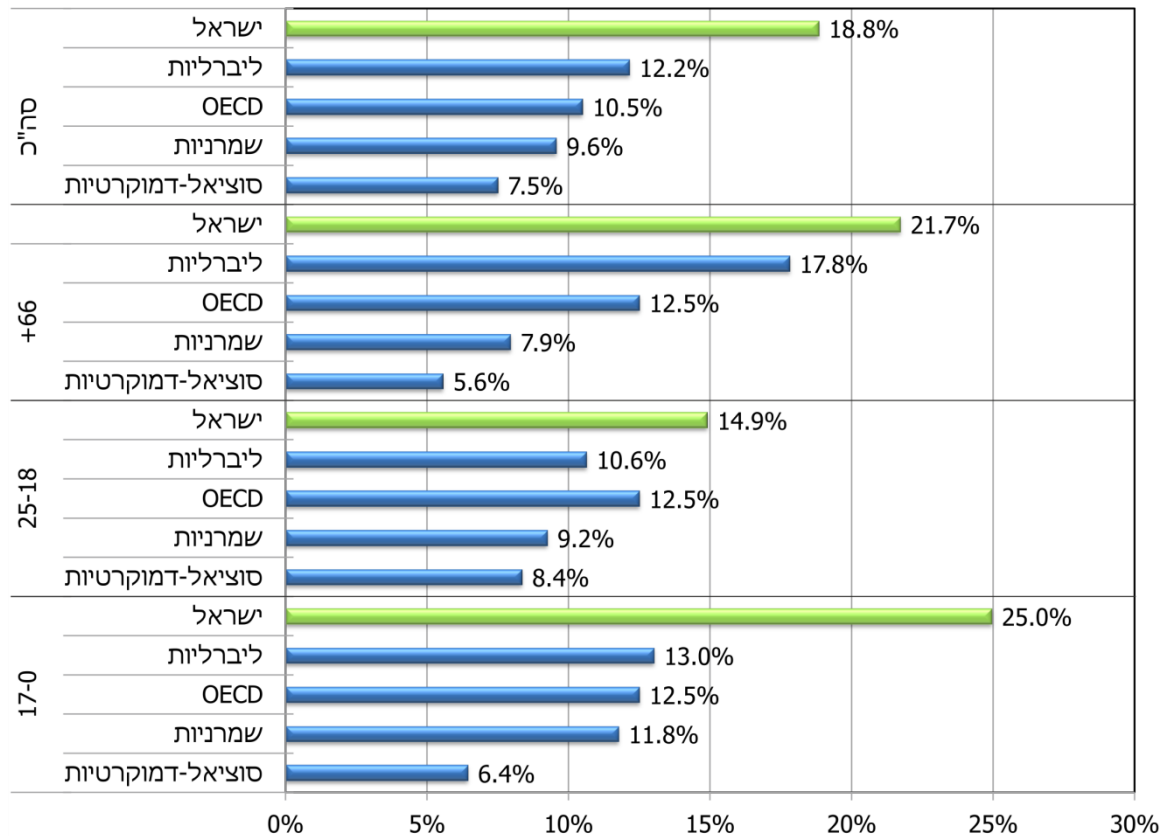

* מדינות החברות ב-OECD
 ** הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX, המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאטליה ל-2014).

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

תחולת העוני בישראל, בייחוד בקרב ילדים, היא מהגבוהות בקרב המדינות המפותחות (ראו לדוגמה דוח ממדי העוני והפערים החברתיים, 2015). ההשוואה שבתרשים 2 שלעיל מראה כי תופעה זו היא בחלקה תוצאה של הבדלים בהרכבי המשפחות בין ישראל למדינות המפותחות. כשמביאים בחשבון את גודל המשפחה, תחולת העוני של משפחות בישראל דומות לאלו שבמדינות שבהשוואה, בהן גם המדינות המפותחות. משקלן הגבוה של משפחות עם ילדים בכלל ושל משפחות עם שלושה ילדים או יותר בפרט (כפי שמוצג בתרשים 3), מגדיל את תחולת העוני הכללית של משפחות, נפשות וילדים לממדיהן החריגים. מדיניות המותאמת להעדפות הילודה של האוכלוסייה בישראל היתה יכולה לסייע בהפחתת העוני.

תרשים 4: תחולת עוני בקרב נפשות לפי גיל – השוואה בין קבוצות מדינות לפי מדיניות הרווחה בהן⁵

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

בתרשים 4 מוצגת תחולת העוני בקרב נפשות לפי קבוצת גיל לפי הסיווג של אספינג-אנדרסן למדינות הרווחה⁵, וממנו עולה כי המדינות בעלות משטר הרווחה הליברלי (כדוגמת ארה"ב ואנגליה) ניצבות בדרך כלל בראש המדינות מבחינת ממדי העוני בכל קבוצות הגיל בהשוואה למשטרי הרווחה האחרים, אך ישראל גבוהה גם מהן בכל קבוצות הגיל, ובייחוד בקבוצת הילדים, החיים כמובן במשפחות עם ילדים, שבהן עוסק הניתוח שלעיל.

Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Princeton University 5

ממדי העוני והאי שוויון בישראל ב-2015⁶

קו העוני ורמת החיים

מ-2012, עם ביטולו של סקר ההכנסות המשולב של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, נמדדו העוני והאי-שוויון לפי סקר הוצאות משקי בית של הלמ"ס, הכולל – נוסף על נתוני הוצאות – גם נתוני הכנסות מפורטים של המשפחות ושינויים בחישוב הנתונים לעומת שנים קודמות. שינויים אלה יצרו שבר בסדרה ולכן נוצרה בעיה בהשוואה ישירה ל-2011⁷.

בדומה לשנתיים שקדמו לה, גם ב-2015 עלו הכנסות משקי הבית לסוגיהן, על-פי נתוני סקר הוצאות משקי הבית, כתוצאה מהגידול בשכר וברכיבי הכנסה נוספים כגון הכנסה מהון וקרן השתלמות וכתוצאה מהגידול בתשלומי ההעברה של הביטוח הלאומי – קצבאות ילדים, הבטחת הכנסה וקצבת הנכות. ממוצע ההכנסה הפנויה לנפש תקנית היה כ-6,020 ש"ח, חציון ההכנסה נטו לפי אותה הגדרה היה כ-5,050 ש"ח, וקו העוני לנפש תקנית הנגזר ממנו הגיע ל-2,527 ש"ח לחודש. ההכנסה הכלכלית, היא הכנסת המשפחה משכר ומהון, לפני תשלומי מס וביטוח חובה, גדלה בשיעור מתון יותר לעומת 2014, בכ-2.8%, וההכנסה הפנויה – זו שלאחר הפחתת מיסים ישירים ודמי ביטוח חובה ותשלומי קצבאות ותמיכות אחרות – עלתה בממוצע ב-2.5%. חציון ההכנסה הפנויה לנפש תקנית כמו גם קו העוני עלו ב-3.3% (לוח 3).

לוח 3: קו העוני והכנסה ממוצעת וחציונית לנפש תקנית לאחר תשלומי ההעברה והמיסים הישירים (ש"ח), 2013-2015

הכנסה לנפש תקנית	2013	2014	2015	גידול ריאלי (%)	
				מ-2013 ל-2014	מ-2014 ל-2015
ממוצע	5,691	5,904	6,023	3.3	2.7
חציון	4,783	4,923	5,053	2.4	3.3
קו העוני	2,392	2,461	2,527	2.4	3.3

לוח 4 מראה את ההכנסה הנדרשת לפי גודל משפחה כדי להימצא מעל קו העוני ב-2014 ו-2015. כך, משפחה שבה שלוש נפשות היתה זקוקה לשם כך ב-2015 לכ-6,700 ש"ח שהם 71.6% מהשכר הממוצע; כלומר משפחה שבה מפרנס אחד המשתכר שכר ממוצע לא תהיה ענייה, וכמוה גם משפחה שבה 4 נפשות שהשכר הממוצע גבוה בכ-13.5% מהכנסת קו העוני

6 הנושא מוצג פה בקיצור, הממצאים המלאים בדוח העוני והפערים החברתיים – 2015.

7 להרחבת המשמעויות של שינוי זה, המקשה כאמור על השוואה ישירה בין 2011 ל-2012, ראו ממדי העוני והפערים החברתיים – דוח שנתי, 2012 וכן נספח מדידת העוני ומקורות הנתונים בדוח זה.

שלה. לעומת זאת במשפחה שבה 5 נפשות השכר הממוצע של מפרנס אחד אינו מספיק כדי לחלץ אותה מעוני.

לוח 4: מספר הנפשות התקניות וקו העוני למשפחה* לפי מספר הנפשות במשפחה, 2014-2015

קו העוני למשפחה				מספר הנפשות התקניות במשפחה	מספר הנפשות במשפחה
2015		2014			
אחוז מהשכר הממוצע	ש"ח בחודש	אחוז מהשכר הממוצע	ש"ח בחודש		
33.8	3,158	33.6	3,077	1.25	1
54.1	5,053	53.8	4,923	2.00	2
71.6	6,695	71.3	6,522	2.65	3
86.5	8,084	86.1	7,876	3.2	4
101.4	9,474	100.9	9,230	3.75	5
114.9	10,737	114.4	10,461	4.25	6
128.4	12,000	127.8	11,691	4.75	7
140.6	13,137	140.0	12,799	5.2	8
151.4	14,148	150.7	13,783	5.6	** 9

* השכר הממוצע ל-2014 ול-2015 הוא ממוצע משוקלל של השכר הממוצע למשרת שכיר (עובדים ישראלים) בתקופה המתאימה לכל סקר.

** משקלה של כל נפש נוספת הוא 0.40. כך למשל במשפחה שבה 10 נפשות יש 6 נפשות תקניות.

ממדי העוני והאי-שוויון בכלל האוכלוסייה

ב-2015 עלתה במעט תחולת העוני בקרב משפחות בהשוואה ל-2014 – מ-18.8% ל-19.1%, אך בקרב נפשות ירדה, מ-22.0% ל-21.7%. שיעור הילדים החיים בעוני ירד מ-31.0% ב-2013 ל-30.0% ב-2015 (לוח 5). ב-2015 היו בישראל 460,800 משפחות עניות (+3.6%) או 1,712,900 נפשות (+0.2%) ובהן 764,200 ילדים (-1.6%). לעומת מדדי תחולת העוני, שחלקם עלו במידה מתונה וחלקם אף ירדו, המדדים של עומק העוני וחומרת העוני⁸ מצביעים על עליות חדות יותר בין שתי השנים (לוח 5).

8 **עומק העוני** (גם: יחס פער ההכנסות) – המרחק של הכנסת המשפחה מהכנסת קו העוני.
חומרת העוני – מרחק זה תוך מתן משקל גבוה יותר למשפחות עניות.

תחולת העוני לפי ההכנסה הפנויה היא תוצאה של תשלומי ההעברה והמיסים הישירים, ש"מתקנים" את ההכנסה הכלכלית. תשלומי ההעברה, שעיקרם קצבאות הביטוח הלאומי, מגדילים את הכנסת המשפחה, ואילו המיסים הישירים מקטינים אותה. ככל שהמס הישיר שמשפחה ענייה משלמת קטן יותר, הכנסתה הפנויה גדלה וסיכוייה להיחלץ מן העוני גדלים. לוח 5 מראה את הירידה בממדי העוני בכל אחת מהשנים 2013-2015, כאשר מביאים בחשבון את תשלומי ההעברה בלבד וכאשר מוסיפים את המיסים הישירים. במקצת המדדים מושג שיפור רב בעקבות אמצעי המדיניות (מדדי FGT, מדד SEN ומדד ג'יני להתחלקות ההכנסות של העניים יורדים למחצית ויותר מערכם), ובמדדי תחולת העוני, בעיקר של ילדים, השיפור מתון יותר.

אם אין מביאים בחשבון את המיסים הישירים, השיפור המתקבל גבוה יותר, משום שאלו אמנם פועלים להקטנת האי-שוויון בין ההכנסות, אך אינם יעילים להפחתת העוני שכן הם מקטינים את ההכנסה הפנויה של העניים. מרבית העניים אינם מגיעים לסף מס ההכנסה ולכן אינם משלמים אותו, ולכן השפעת המיסוי על ההכנסה הפנויה שלהם ניכרת רק בדמי ביטוח הבריאות ודמי הביטוח הלאומי.

תרומת אמצעי המדיניות להפחתת העוני ירדה ב-2015 ב-2.4% – בזכותם חולצו 34.6% מן המשפחות מעוני לעומת 35.5% ב-2014. שיעור הנפשות שנחלצו מעוני עלה במעט בין שתי השנים – מ-24.2% ל-24.5%, ושיעור הילדים עלה עלייה ניכרת – בכ-20%, בשל העלייה בקצבאות הילדים בשנה זו (לוח 5). הסיבה לירידה בתרומת הקצבאות והמיסים הישירים לחילוץ מעוני של משפחות היא הירידה בהיקף תשלומי ההעברה של הממשלה (לא כולל קצבאות).

לוח 5: ממדי העוני בכלל האוכלוסייה לפי מדדי עוני נבחרים, 2015-2013

מדד העוני	לפני תשלומי ההעברה והמיסים ישירים	לאחר תשלומי העברה בלבד	לאחר תשלומי ההעברה והמיסים הישירים
2013			
תחולת העוני			
משפחות	28.6	16.6	18.6
נפשות	28.7	19.1	21.8
ילדים	35.7	27.6	30.8
יחס פער הכנסות העניים (%)	56.2	32.8	32.8
מדד *FGT	0.1238	0.0298	0.0345
מדד *SEN	0.217	0.086	0.099
מדד ג'יני לאי-שוויון בהתחלקות הכנסות העניים*	0.4427	0.1842	0.1892
2014			
תחולת העוני			
משפחות	29.1	16.9	18.8
נפשות	29.1	19.9	22.0
ילדים	35.0	28.1	31.0
יחס פער הכנסות העניים (%)	56.3	33.6	34.6
מדד *FGT	0.1249	0.0326	0.0378
מדד *SEN	0.219	0.092	0.105
מדד ג'יני לאי-שוויון בהתחלקות הכנסות העניים*	0.4387	0.1920	0.1965
2015			
תחולת העוני			
משפחות	29.2	17.2	19.1
נפשות	28.7	19.5	21.7
ילדים	34.7	27.5	30.0
יחס פער הכנסות העניים (%)	56.2	35.0	35.7
מדד *FGT	0.1222	0.0336	0.0387
מדד *SEN	0.216	0.093	0.105
מדד ג'יני לאי-שוויון בהתחלקות הכנסות העניים*	0.4333	0.1923	0.1977

* המשקל של כל משפחה בחישוב המדד שווה למספר הנפשות שבה.

לוח 6: השפעת תשלומי ההעברה והמיסים הישירים על ממדי העוני בכלל האוכלוסייה לפי מדדי עוני נבחרים, 2013-2015

הירידה במדדי העוני (אחוזים)						מדדי העוני
מתשלומי ההעברה והמיסים הישירים			מתשלומי ההעברה בלבד			
2015	2014	2013	2015	2014	2013	
						תחולת העוני
34.6	35.5	34.9	41.2	41.8	42.1	משפחות
24.5	24.2	24.2	32.0	31.7	33.5	נפשות
13.6	11.3	13.6	20.6	19.6	22.6	ילדים
36.5	38.5	41.6	37.7	40.3	41.6	יחס פער הכנסות העניים*
68.4	69.7	72.1	72.5	73.9	76.0	מדד *FGT

* המשקל של כל משפחה בחישוב המדד שווה למספר הנפשות שבה.

מבדיקה של מדד ג'יני לאי-שוויון בהכנסה הכלכלית ובהכנסה הפנויה לנפש תקנית לאורך זמן, אפשר לראות שעד 2006 המדד עלה, לאחר מכן התייצב ל-3 שנים ומאז הוא ירד בהתמדה, עם ירידה גדולה במיוחד ב-2013 ותיקון שלה ב-2014. העלייה עד 2006 וההתייצבות לאחר מכן נבעו בין היתר מצמיחה בענף ההיי-טק בעשור הראשון של שנות ה-2000 וממדיניות הממשלה – תחילה הקיצוצים במדיניות הרווחה ולאחר מכן הרפורמה במס הכנסה. בשנים שמ-2010 כאשר מדיניות הממשלה היתה ניטרלית למדי בנוגע לחלוקת ההכנסות, מגמת הירידה באי-שוויון שיקפה את ההתפתחויות בשוק העבודה (על-פי תוצאות הסקר) הן במדד האי-שוויון בהכנסות הכלכליות והן בהכנסות נטו.

לוח 7: מדד ג'יני לאי-שוויון בהתחלקות ההכנסות באוכלוסייה לפי הכנסה כלכלית ופנויה, 2015-1999

שנה	לפני תשלומי העברה ומיסים ישירים	לאחר תשלומי העברה ומיסים ישירים	הירידה הנובעת מתשלומי העברה ומיסים ישירים (%)
2015	0.4719	0.3653	22.6
2014	0.4778	0.3712	22.3
2013	0.4766	0.3634	23.7
2012	0.4891	0.3770	22.9
2011	0.4973	0.3794	23.7
2010	0.5045	0.3841	23.9
2009	0.5099	0.3892	23.7
2008	0.5118	0.3853	24.7
2007	0.5134	0.3831	25.4
2006	0.5237	0.3923	25.1
2005	0.5225	0.3878	25.8
2004	0.5234	0.3799	27.4
2003	0.5265	0.3685	30.0
2002	0.5372	0.3679	31.5
1999	0.5167	0.3593	30.5
השינוי במדד (אחוזים)			
2015 לעומת 2014	-1.2	-1.6	
2015 לעומת 2013	-1.0	0.5	
2015 לעומת 2002	-12.2	-0.7	
2015 לעומת 1999	-8.7	1.7	

תיבה 1: ממצאי העוני הרשמיים וממצאי העוני לפי נתונים מנהליים – השוואה לאורך זמן

במטרה לתמוך בנתונים הרשמיים של העוני ולהרחיב את תמונת המצב, הוחל במדידה נפרדת של עוני ואי-שוויון המבוססת על נתונים מנהליים, למרות מגבלותיהם הנובעים ממחסור בחלק מרכיבי ההכנסה ומהבדלים בהגדרת משק הבית¹. בתיבה זו ובתיבה השנייה של פרק זה נביא ממצאים המבוססים על מדידת העוני באמצעות נתונים אלו. בתיבה זו תוצג השוואה לאורך זמן של ממדי העוני המתקבלים בשיטה זו בהשוואה לשיטת החישוב המסורתית המבוססת על סקרי הכנסות והוצאות של הלמ"ס.

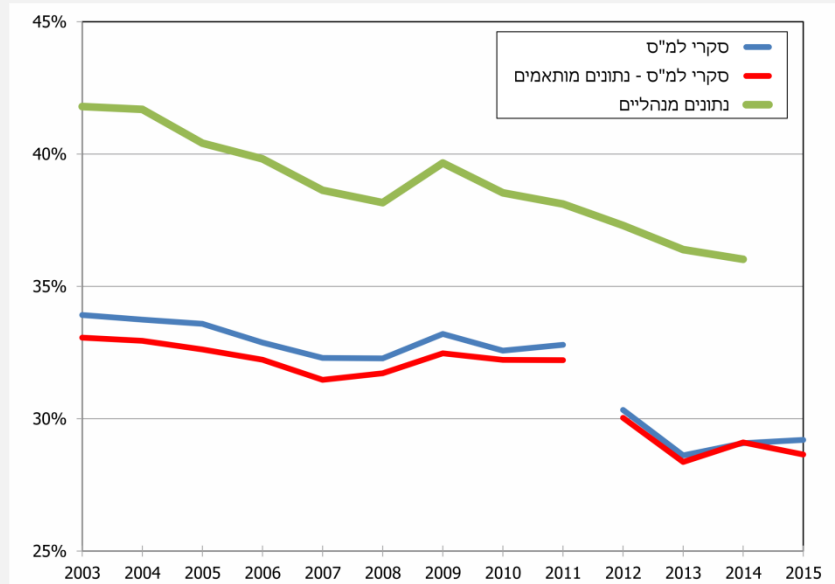
בתרשימים 1-4 שלהלן מובאת השוואה בין ממדי העוני כפי שהם מתקבלים בשלוש צורות חישוב: על בסיס הנתונים המנהליים; על בסיס נתונים של סקרי הכנסות/הוצאות של הלמ"ס (הנתונים הרשמיים); ועל בסיס נתוני הלמ"ס, כאשר אין מביאים בחשבון את רכיבי ההכנסה החסרים בנתונים המנהליים כמו הכנסה מהון או סיוע ממשקי בית אחרים (נתונים מותאמים). התרשימים מציגים את תחולת העוני הכלכלית, תחולת העוני לפי ההכנסה הפנויה, יחס פער ההכנסות ואת מדד FGT לחומרת העוני לפי שלושת אופני החישוב. מאחר שחלק מהנתונים ל-2015 אינם זמינים, ההשוואה היא לשנים 2003-2014, כאשר נתוני הלמ"ס מוצגים גם ל-2015.

כפי שהתרשימים מראים, שיטה זו מביאה לתוצאות שונות משיטת המדידה הרגילה בשל סיבות שונות שחלקן נסקרו לעיל¹, אך במקרים רבים מתקבלות תוצאות דומות בשתי השיטות. התוצאות המתקבלות לפי הנתונים המותאמים, כלומר בניכוי ההכנסה שאינה זמינה בנתונים המנהליים מרשומות סקרי המשפחות, בדרך כלל קרובות יותר לממצאים המתקבלים לפי הנתונים המנהליים, ובמדידת העוני לפי ההכנסה הפנויה מתקבל כי בשנים האחרונות שתי הסדרות מתכנסות. גם בממד עומק העוני רואים מגמה זו אם כי באופן פחות בולט.

יצוין שהואיל ו"המדגם" המשמש לאומדן זה מורכב מכלל האוכלוסייה, התוצאות המתקבלות לפי הנתונים המנהליים יציבות יותר מאחר שהשינויים הנובעים מטעויות הדגימה ומשיטת ההערכה הם מזעריים. עובדה זו מסייעת גם בהשלמת המידע החסר בשל השבר בסדרות של המדדים המבוססים על סקרי הלמ"ס בשל מעבר מסקר הכנסות לסקר הוצאות בשנת 2012².

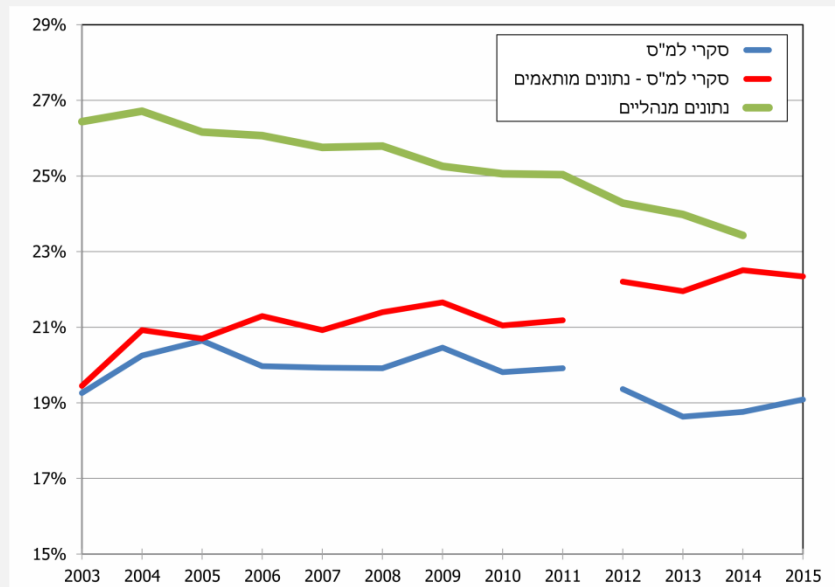
1 פירוט על השיטה וממצאים נוספים ראו הלר א', אנדבלד מ' וגוטליב ד' (2017). **מדידת העוני והאי שוויון באמצעות נתונים מנהליים** – נייר עבודה באתר המוסד לביטוח לאומי בלשונית פרסומים.
2 ראו **ממדי העוני והפערים החברתיים – דוח שנתי 2012**.

תרשים 1: תחולת העוני לפי הכנסה כלכלית, לפי נתונים מנהליים ולפי סקרי הלמ"ס, 2015-2003

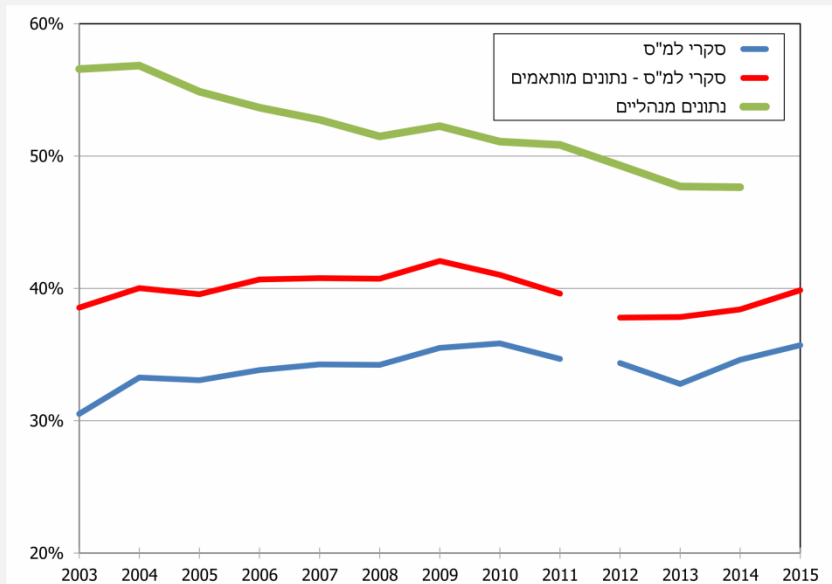
[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

תרשים 2: תחולת העוני לפי הכנסה פנויה, לפי נתונים מנהליים ולפי סקרי הלמ"ס, 2015-2003

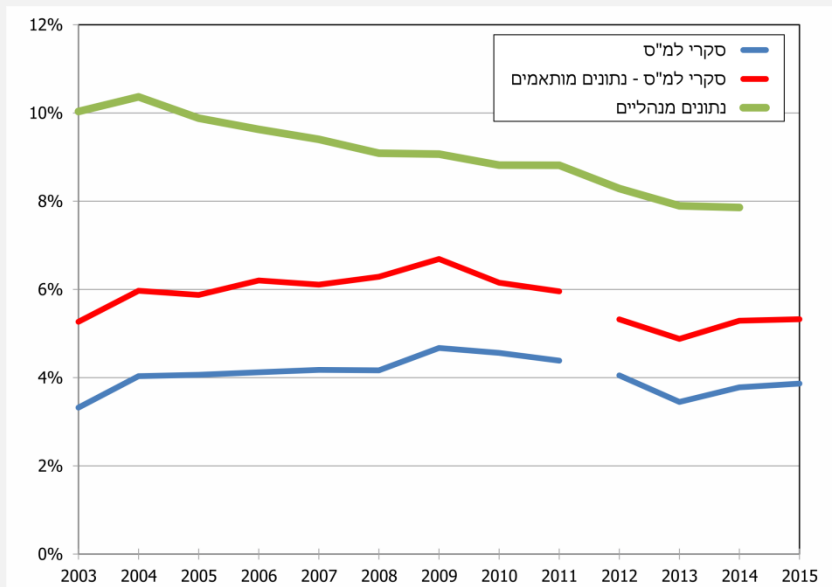
[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

תרשים 3: יחס פער ההכנסות לפי נתונים מנהליים ולפי סקרי הלמ"ס, 2015-2003

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

תרשים 4: עומק העוני (FGT) לפי נתונים מנהליים ולפי סקרי הלמ"ס, 2015-2003

[נתוני התרשים מופיעים בנספח בסוף קובץ זה](#)

עוני לפי קבוצות אוכלוסייה

קבוצות האוכלוסייה השונות נבדלות ביניהן מבחינת המגמות והשינויים בממדי העוני שלהן בשנים 2014-2015 (לוחות 8-11). לוח 8 מציג את תחולת העוני לפי ההכנסה הכלכלית וההכנסה הפנויה בקבוצות השונות, ולוחות 9 ו-10 מציגים את חלקן של הקבוצות האלה בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הענייה ב-2014 וב-2015 בהתאמה. בלוח 11 מובאים הערכים של יחס פער ההכנסות לפי קבוצות האוכלוסייה.

תחולת העוני של ערבים הוסיפה לעלות מ-52.6% ב-2014 ל-53.3% ב-2015 וכך גם תחולת עוני ילדים ונפשות, בשל ירידה בהכנסה מעבודה שעיקרה ירידה ניכרת בהכנסה של עצמאים. המדדים לעומק העוני ולחומרת העוני עלו גם הם בין שתי השנים – ב-2%-3%. לעומת זאת תחולת העוני של חרדים, הן הכלכלית והן הפנויה, ירדה ב-2015 (יצוין שזו השנה השנייה שבה נשאלו מרואיינים ממשפחות יהודיות מהי הגדרתם הסובייקטיבית למידת דתיותם, כך שלמאפייני ראש משק הבית התווסף המשתנה "חרדי לפי הגדרה סובייקטיבית" שהחליף את ההגדרות העקיפות של אוכלוסיית החרדים מהשנים הקודמות).

תחולת העוני של משפחות עם ילדים, המהוות יותר ממחצית מן המשפחות העניות, ירדה בנקודת אחוז בין 2014 ו-2015, כנראה בשל השפעת ההעלאה בקצבאות הילדים שהחלה במאי 2015 אך גם בשל עלייה בהכנסה מעבודה שבאה לידי ביטוי גם בירידה בתחולת עוני כלכלית. תחולת העוני ירדה בעיקר בקרב המשפחות הקטנות (1-3 ילדים), בעוד אצל המשפחות הגדולות (5 ילדים ויותר) היא עלתה (2%), בעיקר תחולת העוני הכלכלית (9%). ואכן, לפי נתוני הסקר ההכנסה מעבודה בקרב משפחות אלו ירדה בכ-14%. לעומת זאת, יחס פער ההכנסות למדידת עומק העוני עלה בקרב כלל המשפחות עם ילדים בכ-4%.

תחולת העוני של משפחות חד-הוריות ירדה בשיעור גבוה של כ-13% – מ-25.1% ב-2014 ל-21.8% ב-2015. ירידה זו נובעת – על-פי הסקר – הן מאמצעי המדיניות, שתרומתם להורדת העוני בקרב קבוצה זו עלתה ב-8%, והן מגידול בהכנסה מעבודה בשיעור דומה. תחולת העוני של נפשות במשפחות חד-הוריות ירדה אף היא כ-6%, אך זו של ילדים במשפחות חד-הוריות נותרה ברמתה משנה שעברה (כ-30%). לעומת זאת עומק העוני עלה בכ-4% וחומרת העוני כמעט ולא השתנתה.

לוח 8: תחולת העוני בקבוצות אוכלוסייה ספציפיות, 2014 ו-2015

2015			2014			קבוצת אוכלוסייה (משפחות)
ממד ריכוזיות*	הכנסה פנויה	הכנסה כלכלית	ממד ריכוזיות*	הכנסה פנויה	הכנסה כלכלית	
1.00	19.1	29.2	1.00	18.8	29.1	כלל האוכלוסייה
						מאפיין של ראש משק הבית
0.72	13.8	24.8	0.72	13.6	24.7	יהודים**
2.54	48.6	61.6	2.80	52.4	66.7	חרדים (לפי גישת ביה"ס האחרון***)
2.55	48.7	61.3		54.3	65.8	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית****)
0.93	17.7	36.3	0.96	18.0	35.1	עולים
2.79	53.3	57.5	2.81	52.6	57.2	ערבים
1.17	22.3	27.2	1.24	23.3	28.0	משפחות עם ילדים - סך הכל
0.89	17.0	22.2	0.95	17.9	22.8	3-1 ילדים
2.60	49.7	53.7	2.81	52.7	56.2	4 ילדים ויותר
3.24	61.8	68.5	3.24	60.7	62.7	5 ילדים ויותר
1.14	21.8	38.4	1.34	25.1	41.9	משפחות חד-הוריות
						מצב תעסוקה של ראש משק הבית
0.70	13.3	18.9	0.70	13.1	18.7	עובד
0.69	13.1	19.0	0.68	12.8	19.0	שכיר
0.75	14.4	18.6	0.81	15.2	16.4	עצמאי
3.90	74.4	93.4	3.62	68.0	92.0	לא עובד בגיל עבודה
1.36	25.9	36.9	1.35	25.4	36.5	מפרנס אחד
0.29	5.6	8.0	0.30	5.6	7.7	שני מפרנסים ויותר
						גיל של ראש משק הבית בגיל עבודה
1.27	24.3	31.3	1.20	22.5	32.5	עד 30
0.95	18.1	23.7	1.04	19.5	24.8	31-45
0.75	14.3	20.0	0.65	12.2	17.5	46 עד גיל הפנסיה
						גיל של ראש משק בית בגיל פרישה
1.14	21.7	46.6	1.23	23.1	48.7	קשישים*****
1.23	23.5	51.0	1.28	24.1	51.4	בגיל הפנסיה לפי חוק*****
						השכלה של ראש משק הבית
2.35	44.9	68.0	2.49	46.8	68.6	עד 8 שנות לימוד
1.17	22.3	32.0	1.13	21.2	32.1	9-12 שנות לימוד
0.69	13.2	21.7	0.69	13.0	21.2	13 או יותר שנות לימוד

* ממד הריכוזיות הוא יחס תחולת העוני לפי הכנסה פנויה, והוא מציין את היחס שבין תחולת העוני בקבוצה לבין זו שבכלל האוכלוסייה.
 ** כולל לא יהודים שאינם ערבים.
 *** ביה"ס האחרון שבו למד/ לומד המרואיין.
 **** רמת דתיות לפי דיווח המרואיין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב.
 ***** לפי ההגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מ-60 לאישה ו-65 לגבר.
 ***** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה, ולכן אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד שיושלם תהליך העלאת גיל הפרישה.

לוח 9: חלקן של קבוצות נבחרות בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הענייה*
(אחזים), 2014

האוכלוסייה הענייה		האוכלוסייה הכללית		קבוצת אוכלוסייה (משפחות)		
לאחר תשלומי ההעברה והמיסים הישירים		לפני תשלומי ההעברה והמיסים הישירים		כלל האוכלוסייה		
נפשות	משפחות	נפשות	משפחות	נפשות	משפחות	
						מאפיין של ראש משק הבית
55.1	62.6	64.0	73.8	81.7	86.7	יהודים**
17.3	10.7	15.8	8.8	6.5	3.8	חרדים (לפי גישת ביה"ס האחרון***)
						חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית****)
13.0	19.0	17.2	23.9	16.5	19.8	עולים
44.9	37.4	36.0	26.2	18.3	13.3	ערבים
79.9	55.8	69.5	43.2	65.5	44.9	משפחות עם ילדים - סך הכל
42.0	36.1	39.2	29.7	50.3	37.9	3-1 ילדים
37.9	19.6	30.3	13.5	15.2	7.0	4 ילדים ויותר
21.8	9.7	16.9	6.5	7.6	3.0	5 ילדים ויותר
6.8	7.1	8.2	7.7	5.7	5.3	משפחות חד-הוריות
						מצב תעסוקה של ראש משק הבית
0.7	0.6	0.7	0.5	0.9	0.8	עובד
0.6	0.5	0.6	0.4	0.8	0.7	שכיר
0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	עצמאי
0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	לא עובד בגיל עבודה
0.5	0.4	0.5	0.4	0.3	0.3	מפרנס אחד
0.2	0.1	0.2	0.1	0.6	0.5	שני מפרנסים ויותר
						גיל של ראש משק הבית בגיל עבודה
0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	עד 30
0.5	0.4	0.4	0.3	0.4	0.3	31-45
0.2	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	46 עד גיל הפנסיה
						גיל של ראש משק בית בגיל פרישה
0.1	0.3	0.2	0.4	0.1	0.2	קשישים****
0.1	0.2	0.2	0.3	0.1	0.2	בגיל הפנסיה לפי חוק*****
						השכלה של ראש משק הבית
0.1	0.2	0.1	0.2	0.1	0.1	עד 8 שנות לימוד
0.5	0.4	0.5	0.4	0.4	0.4	9-12 שנות לימוד
0.4	0.4	0.4	0.4	0.5	0.5	13 או יותר שנות לימוד

* המשקל שניתן לכל משפחה בחישוב המדד שווה למספר הנפשות שבה.

** כולל לא-יהודים שאינם ערבים.

*** ביה"ס האחרון שבו למד/ לומד המרוואיין.

**** רמת דתיות לפי דיווח המרוואיין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב.

***** לפי ההגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מ-60 לאישה ו-65 לגבר.

***** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה, ולכן אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד שיושלם תהליך העלאת גיל הפרישה.

לוח 10: חלקן של קבוצות אוכלוסייה בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הענייה* (אחוזים), 2015

האוכלוסייה הענייה		האוכלוסייה בכלל		קבוצת אוכלוסייה (משפחות)		
לאחר תשלומי ההעברה והמיסים הישירים		לפני תשלומי ההעברה והמיסים הישירים		כלל האוכלוסייה		
נפשות	משפחות	נפשות	משפחות	נפשות	משפחות	
						מאפיין של ראש משק הבית
						יהודים**
53.3	62.4	62.7	73.5	81.5	86.6	חרדים (לפי גישת ביה"ס האחרון)***)
18.8	11.5	17.2	9.6	7.6	4.5	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית****)
						עולים
13.3	18.3	18.2	24.5	16.8	19.7	ערבים
46.7	37.6	37.3	26.5	18.5	13.4	משפחות עם ילדים - סך הכל
77.9	52.1	69.5	41.7	65.4	44.7	1-3 ילדים
39.9	33.5	38.5	28.5	49.7	37.5	4 ילדים ויותר
38.0	18.6	30.9	13.2	15.7	7.2	5 ילדים ויותר
24.0	10.3	19.8	7.5	8.1	3.2	משפחות חד-הוריות
6.6	6.0	8.3	6.9	5.8	5.3	מצב תעסוקה של ראש משק הבית
						עובד
0.7	0.6	0.7	0.5	0.9	0.8	שכיר
0.6	0.5	0.6	0.5	0.8	0.7	עצמאי
0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	לא עובד בגיל עבודה
0.2	0.2	0.2	0.2	0.0	0.1	מפרנס אחד
0.5	0.4	0.5	0.4	0.3	0.3	שני מפרנסים ויותר
0.2	0.1	0.2	0.1	0.6	0.5	גיל של ראש משק הבית בגיל עבודה
						עד 30
0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	31-45
0.5	0.3	0.4	0.3	0.4	0.3	46 עד גיל הפנסיה
0.2	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	גיל של ראש משק בית בגיל פרישה
						קשישים****)
0.1	0.3	0.2	0.4	0.1	0.2	בגיל הפנסיה לפי חוק*****)
0.1	0.2	0.2	0.3	0.1	0.2	השכלה של ראש משק הבית
						עד 8 שנות לימוד
0.1	0.2	0.1	0.2	0.1	0.1	9-12 שנות לימוד
0.5	0.4	0.5	0.4	0.4	0.4	13 או יותר שנות לימוד
0.4	0.4	0.4	0.4	0.5	0.5	

* המשקל שניתן לכל משפחה בחישוב המדד שווה למספר הנפשות שבה.
 ** כולל לא-יהודים שאינם ערבים.
 *** ביה"ס האחרון שבו למד/ לומד המראויין.
 **** רמת דתיות לפי דיווח המראויין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב.
 ***** לפי ההגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מ-60 לאישה ו-65 לגבר.
 ***** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה, ולכן אוכלוסייה זו אינה קבועה עד שיושלם תהליך העלאת גיל הפרישה.

לוח 11: יחס פער הכנסות העניים* בקבוצות אוכלוסייה נבחרות, 2014 ו-2015

2015			2014			קבוצת אוכלוסייה (משפחות)
ממד ריכוזיות**	הכנסה פנויה	הכנסה כלכלית	ממד ריכוזיות**	הכנסה פנויה	הכנסה כלכלית	
1.00	35.7	56.2	1.00	34.6	56.3	סך כל האוכלוסייה
						מאפיין של ראש משק הבית
						יהודים***
1.00	35.7	56.2	1.00	34.6	56.3	חרדים (לפי גישת ביה"ס האחרון****)
1.05	37.7	61.1	0.99	34.3	56.1	חרדים (לפי הגדרה סובייקטיבית*****)
1.02	36.3	58.7	1.00	34.6	55.7	עולים
0.80	28.6	63.9	0.75	25.9	63.1	ערבים
1.10	39.3	53.1	1.11	38.4	54.0	
1.03	36.9	51.1	1.03	35.5	51.0	משפחות עם ילדים - סך הכל
0.94	33.7	46.8	0.94	32.5	48.0	3-1 ילדים
1.13	40.2	56.6	1.12	38.9	54.8	4 ילדים ויותר
1.16	41.3	60.1	1.10	38.2	57.1	5 ילדים ויותר
						משפחות חד-הוריות
0.99	35.3	54.2	1.02	35.2	58.6	מצב תעסוקה של ראש משק הבית
0.92	32.8	41.6	0.92	31.7	41.3	עובד
0.89	31.9	41.2	0.90	31.1	41.5	שכיר
1.07	38.3	44.1	1.02	35.4	40.5	עצמאי
1.46	52.0	94.3	1.48	51.1	94.8	לא עובד בגיל עבודה
0.97	34.8	46.0	1.01	35.0	46.6	מפרנס אחד
						שני מפרנסים ויותר
0.80	28.4	32.5	0.69	23.9	29.2	גיל של ראש משק הבית בגיל עבודה
1.01	36.0	50.9	1.03	35.5	51.4	עד 30
1.05	37.3	51.7	1.02	35.3	49.9	31-45
						46 עד גיל הפנסיה
1.02	36.3	53.7	1.06	36.8	57.2	גיל של ראש משק בית בגיל פרישה
0.75	26.8	77.2	0.74	25.6	78.5	קשישים*****
						בגיל הפנסיה לפי חוק*****
						השכלה של ראש משק הבית
0.73	26.0	78.5	0.73	25.2	79.2	עד 8 שנות לימוד
1.09	38.9	65.3	1.06	36.8	69.1	9-12 שנות לימוד
1.00	35.8	52.8	1.01	34.9	52.3	13 או יותר שנות לימוד

* המשקל שניתן לכל משפחה בחישוב הממד שווה למספר הנפשות שבה.
 ** ממד הריכוזיות הוא יחס הפערים, והוא מציין את היחס שבין עומק העוני בקבוצה לבין זה שבכלל האוכלוסייה.
 *** כולל לא-יהודים שאינם ערבים.
 **** רמת הדתיות לפי דיווח המראיין: חילוני, מסורתי, דתי, חרדי, מעורב.
 ***** לפי ההגדרה שהיתה נהוגה עד כה: מ-60 לאישה ו-65 לגבר.
 ***** ההגדרה הותאמה לגיל הפרישה מעבודה על פי חוק גיל הפרישה, ולכן אוכלוסייה זו אינה קבועה, עד שישלם תהליך העלאת גיל הפרישה.

ב-2015 תחולת העוני של המשפחות בגיל העבודה שאינן עובדות עלתה בכ-9%, מ-68% לכ-74%, זאת לאחר העלייה בתחולת העוני לפי הכנסתן הכלכלית, כנראה בעקבות ירידה ניכרת בתרומת אמצעי המדיניות להורדת העוני בקבוצה זו בכ-22%. עם זאת, תחולת העוני של ילדים במשפחות אלו ירדה מעט וחלקן באוכלוסייה הענייה נותר ברמה של כ-20% (לפי הכנסה פנויה) ואף ירד לפי הכנסה כלכלית. מצבן של משפחות עניות בגיל העבודה שאינן עובדות הורע אף הוא: עומק העוני עלה במקצת וחומרת העוני עלתה בכ-8% בין שתי השנים.

פער ההכנסות מייצג את מרחקן של המשפחות העניות מקו העוני, ומדד הריכוזיות של יחס פער ההכנסות הוא היחס בין פער ההכנסות בקבוצת אוכלוסייה מסוימת לבין פער ההכנסות בכלל האוכלוסייה הענייה. לעומת מדדי תחולת העוני שחלקם עלו במידה מתונה וחלקם אף ירדו, המדדים לעומק העוני וחומרת העוני עלו בשיעורים גבוהים ב-2015. ממצא זה נכון הן לכלל האוכלוסייה והן למרבית קבוצות האוכלוסייה. מדד הריכוזיות של יחס פער ההכנסות עלה בייחוד בקרב המשפחות החד-הוריות (שזכו תחולת העוני שלהן ירדה, לעומת עומק העוני וחומרתו שעלו), אך בקרב הקשישים ירד.

תיבה 2: עוני מתמשך במדידה לפי נתונים מנהליים

כאמור בתיבה 1 בפרק זה, הוחל בביטוח הלאומי במדידת העוני ואי-שוויון על-פי נתונים מנהליים. מדידה כזו מאפשרת לעמוד על היקפי העוני של משפחות בתקופה ממושכת שכן הנתונים הם נתוני אורך¹. מדידת עוני מתמשך היא אם כן יישום אפשרי של נתוני העוני המחושבים לפי הנתונים המנהליים.

הלוח שלהלן מציג תוצאות בסיסיות של מדידות עוני מתמשך. מתוך הגדרות שונות לעוני מתמשך, בחרנו להציג כאן שני אומדים פשוטים. בעמודה הראשונה בלוח מוצגת תחולת העוני ב-2014 בקרב נפשות, לפי פילוחים שונים, ובעמודה השנייה – שיעור הנפשות שהיו עניות גם ב-2013 – כ-82% בסך הכל. העמודה השלישית מציגה את שיעור הנפשות שהיו עניות גם בשנים 2012-2013, נוסף על 2014 – 62.5% בסך הכל. שיעור זה אינו רחוק מהאומדן הנעשה בדוח העוני והפערים החברתיים מדי שנה למדידת העוני המתמשך על-פי ההוצאה (כעניינם פרמננטיים נחשבים מי שגם הוצאותיהם נמוכות מקו העוני, ולא רק הכנסותיהם²).

הלוח מציג ממצאים אלה לפי קבוצות אוכלוסייה, והוא מראה כי בדומה לנתוני העוני לשנה מסוימת, גם נתוני העוני לאורך זמן שונים בקבוצות השונות, באופן שהקבוצות המזוהות עם עוני גבוה – חרדים, ערבים ומשפחות גדולות – מתאפיינות גם בעוני

1 לפירוט על השיטה וממצאים נוספים ראו הלר א', אנדבלד מ' וגוטליב ד' (2017). **מדידת העוני והאי שוויון באמצעות נתונים מנהליים** – נייר עבודה באתר המוסד לביטוח לאומי, בלשונית פרסומים.
2 ראו למשל **ממדי העוני והפערים החברתיים – דוח שנתי 2015 בפרק עוני מתמשך**.

מתמשך שהוא גבוה מהממוצע באוכלוסייה. עם זאת, השונות בין הקבוצות קטנה בהרבה: אצל חרדים ומי שאינם עובדים בגיל העבודה, ומשפחות עם יותר מ-4 ילדים (יש חפיפה בין שתי הקבוצות) תחולת העוני המתמשך לשלוש שנים היא הגבוהה ביותר – יותר מ-70% מהנפשות במשפחות אלו היו עניות במשך שלוש שנים רצופות וכ-90% בהן במשך שנתיים רצופות. הקבוצה שבה העוני המתמשך הוא הנמוך ביותר באופן יחסי היא משפחות של עצמאים (שרמת העוני ה"רגילה" שלהן דומה בדרך כלל לזו של שכירים) – כמחצית מהעניים במשפחות אלה מוסיפים להיות עניים במשך שלוש שנים.

לוח 1: מדידת עוני מתמשך באמצעות נתונים מנהליים, 2014

מתוך העניים: היו עניים גם	תחולת עוני		סך הכל
	ב-2012 וב-2013	ב-2013	
62.5%	81.9%	24.0%	יהודים
60.7%	80.6%	18.9%	חרדים
71.6%	89.3%	54.3%	עולים מ-1990
53.0%	80.1%	18.8%	ערבים
65.3%	83.9%	41.9%	משפחות עם ילדים – סך הכל
65.2%	84.0%	28.5%	1-3 ילדים
55.9%	78.4%	19.4%	+4 ילדים
74.4%	89.3%	52.7%	+5 ילדים
77.0%	91.0%	62.9%	חד-הוריות
58.4%	77.2%	39.2%	עובד
59.3%	78.6%	19.6%	שכיר
59.7%	78.9%	18.8%	עצמאי
50.0%	69.5%	15.9%	לא עובד בגיל עבודה
70.3%	90.7%	85.4%	מפרנס אחד
60.9%	80.8%	40.4%	שני מפרנסים ויותר
56.3%	74.4%	9.8%	ראש המשפחה עד גיל 29
50.8%	77.5%	49.1%	ראש משפחה בן 30-44
66.0%	84.0%	29.2%	ראש המשפחה בן 45 עד גיל הפנסיה
63.6%	80.0%	15.2%	קשישים לפי הגדרה ישנה
65.7%	84.1%	14.0%	בגיל פנסיוני לפי חוק
66.9%	85.0%	14.3%	

עוני לפי ההוצאות

מראשית שנות ה-70 העוני בישראל מוגדר על-פי גישה יחסית, המקובלת על רוב החוקרים ועל קובעי המדיניות החברתית בעולם המערבי. על-פי גישה זו, עוני הוא תופעה של מצוקה יחסית, ומשפחה נחשבת לענייה כאשר תנאי חייה ירודים במידה ניכרת מתנאי החיים האופייניים לחברה כולה ולא כאשר אין ביכולתה לרכוש סל מוצרים בסיסי כלשהו הדרוש לקיומה.

בשנות ה-90 פותחה בארה"ב גישה יחסית למחצה למדידת עוני, שלפיה נקבעת הוצאת סף על **סל מוצרים בסיסי** (ומהיבט זה הגישה היא אבסולוטית), אך ערך סל זה מחושב כאחוז מההוצאה החציונית לצריכת מוצרים בסיסיים. שיטה זו הומלצה כחלופה למדד העוני הרשמי הקיים בארה"ב והיא פותחה בידי ועדת מומחים מהאקדמיה בארה"ב ובבריטניה (National Research Council – NRC) בעקבות יוזמה של הוועדה הכלכלית של הקונגרס, במטרה לסקור לעומק את מדידת העוני הרשמית בארה"ב ולהציע מדידה חלופית. עקרונותיה גובשו לאחר שנים של מחקר תיאורטי ומחקר אמפירי מעמיקים ומקיפים. הוועדה המליצה לבסס את סל המוצרים על הרגלי הצריכה בפועל, כפי שהם משתקפים בסקרי הוצאות של משקי בית.

נסקור להלן שלושה מדדים חלופיים למדד העוני הקיים שפותחו במינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי ומחושבים בדומה לגישה לעיל, המתבססת על הוצאות משקי הבית ולא על הכנסותיהם. המדדים הללו מחושבים לפי שלוש שיטות: **NRC** (National Research Council), **MBM** (Market Basket Measure) ו-**FES** (Food Energy Intake and Share). שיטות אלה מביאות בחשבון את הצריכה של המשפחה על מרכיביה השונים בהשוואה אבסולוטית לסל צריכה קבוע מסוים ובהשוואה יחסית לסלי הצריכה של משקי הבית האחרים.

מדידת העוני לפי שיטת ה-NRC

במחקר שפרסם המוסד לביטוח לאומי ב-2004⁹, נעשה ניסיון למדוד את העוני בישראל לפי גישת ה-NRC (National Research Council), המתבססת בעיקר על חישוב **הוצאת סף למשפחה מייצגת** (שבה שני מבוגרים ושני ילדים), המחושבת מתוך נתוני הצריכה של האוכלוסייה עצמה, כפי שהם באים לידי ביטוי בסקרי ההוצאות שעושה הלמ"ס. הסל, המשמש בסיס לחישוב **הוצאת הסף**, כולל מוצרים ושירותים מתחום המזון, ההלבשה וההנעלה והדיוור, בתוספת מוצרים חיוניים נלווים. הוצאת הסף מותאמת להרכבי משפחה אחרים באמצעות סולם שקילות, המביא בחשבון את הרכב המשפחה מבחינת מספר המבוגרים ומספר הילדים שבה. ההכנסה המשווית להוצאת הסף היא ההכנסה הפנויה

9 סבג-אנדבלד מ' ואחדות ל' (2004). פיתוח מדד עוני ניסיוני מצד ההוצאות בישראל. המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון.

העומדת לרשות המשפחה (ההכנסה ברוטו מכל המקורות בניכוי מיסים ישירים). עוד מתווסף להכנסה מרכיב של **הכנסה בעין** אם המשפחה מקבלת דיור ציבורי ומשלמת תשלום שכר דירה מופחת ביחס למחירי השוק¹⁰. משפחה ענייה היא זו שאין בהכנסתה הפנויה כדי לממן את ההוצאה על סל זה.

במחקר הוצגו שתי חלופות לחישוב הוצאת הסף וההכנסה המשווית לה לכל סוג משפחה, הנבדלות ביניהן בהגדרת ההוצאה לדיור: באחת ההוצאה לדיור מתקבלת על-פי סך התשלומים השוטפים לצורך מגורים בדירה (הלוואות ומשכנתאות, שכר דירה וכו'), ובאחרת היא מחושבת על-פי שכר דירה (למתגורר בשכירות) או על-פי שכר הדירה הזקוף (לבעל הדירה). במקרה של משפחה המתגוררת בדירה בבעלותה היא מפוצה מצד ההכנסה. המרכיב המתווסף לצד ההכנסה הוא ההפרש שבין שכר הדירה הזקוף לדיור לבין סך ההוצאות השוטפות על הדירה¹¹.

מדידת העוני לפי שיטת ה-MBM

במחקר אחר שפרסם המוסד ב-2011¹² חושב מדד עוני המשלב גישה קנדית וגישה אמריקנית. מדד ה-MBM (Market Basket Measure), כפי שחושב בעבור המשק הישראלי, נמצא על הרצף בין שתי נקודות הקצה של מדד מוחלט ויחסי, והוא שייך לקבוצת המדדים שקו העוני שלהם נגזר מרמת צריכה הולמת של סל מוצרים המשקף אומדן סביר למינימום הולם למחיה. זיקתו למינימום למחיה מאפשרת להשתמש בקו העוני שלו לצורך הערכת ההתאמה של גובה קצבאות הקיום – הבטחת הכנסה והשלמת הכנסה – שהן רשת הביטחון האחרונה למי שאינו מסוגל לכלכל את עצמו ואת משפחתו. הבדל מרכזי בין מדד ה-NRC ל-MBM הוא בחישוב מרכיב המזון: ב-NRC הוצאות המזון נמדדות על-פי הנתונים בפועל בדומה ליתר הוצאות הסל ההולם (הכולל גם ביגוד, דיור ותוספות שונות) באמצעות מכפיל הוצאות, וב-MBM הן נקבעות נורמטיבית ולא בפועל – לפי עקרונות תזונה על בסיס הרכב המשפחה לפי מין וגיל.

מדידת העוני לפי שיטת ה-FES

שיטת ה-FES (Food Energy Intake and Share) מבוססת על חישוב הוצאת המזון הנורמטיבי על בסיס המלצות של מומחים לתזונה, כך שאדם יוכל לתפקד בצורה נאותה בחיי היומיום.

-
- 10 נוסף על המיסים הישירים, מנוכים מההכנסה בהתאם להמלצות הוועדה האמריקנית גם הוצאות על תחבורה לצורכי עבודה והוצאות על אחזקת ילדים במעונות, גנים ומטפלות למשפחות עובדות.
- 11 בשתי החלופות חישוב ההכנסה המשווית להוצאת הסף מביא בחשבון גם את ההטבה הגלומה בשירותי דיור ציבורי: משפחה המתגוררת בדיור ציבורי (של החברות המשכנות עמידר, עמיגור וכו') מפוצה בהכנסתה בגובה ההפרש שבין שכר הדירה בשוק החופשי לבין שכר הדירה שהיא משלמת בפועל.
- 12 גוטליב ד' ופרומן א' (2011). **מדידת עוני לפי סל צריכה הולם בישראל, 1997-2009**. המוסד לביטוח לאומי, מינהל המחקר והתכנון.

חישוב ההוצאות על מוצרים שאינם מזון מורכב יותר ומבוסס על ממוצע כלשהו של שתי נקודות על הרצף של רמת החיים: רמת חיים מינימלית (food energy intake), שבה תקציב המשפחה מספיק בדיוק לרכישת סל המזון הנורמטיבי, ורמת החיים בפועל של המשפחה, הגבוהה יותר. סימן ההיכר של רמת החיים הזו הוא שההוצאה בפועל על מזון היא כסל המזון הנורמטיבי, וההוצאה על לא-מזון גבוהה מזו שהוציאה המשפחה בנקודה הנמוכה, זאת מאחר שמשפחה בעלת הכנסה המספיקה בדיוק להוצאה על סל המזון הנורמטיבי נאלצת לעשות בחירה קשה בין הוצאות חיוניות על מזון להוצאות ללא-מזון.

החישובים השונים בשיטה זו נעשו פעמיים: פעם אחת תוך שימוש בהכנסה בכסף של המשפחה ופעם שנייה בהכללת ההכנסה בעין. במסגרת הנתונים שבידינו כיום עיקר ההכנסה בעין הוא תוצאה של בעלות על דירת המגורים.

תחולות עוני

לפי כל השיטות, ממדי העוני מצביעים על ירידה עקבית במהלך השנים בשתי הגרסאות: הן בשימוש בהכנסה בכסף והן בשימוש בהכנסה הכוללת את מרכיב הזקיפה של דירה בבעלות הדיירים (לוח 12). הסיבה היא ששלוש השיטות הללו מערבות ממד אבסולוטי במדידה, לעומת השיטה הרשמית שהיא שיטה יחסית ללא ממד אבסולוטי כלשהו. ככלל, ממדי העוני לפי ההכנסה הכוללת את זקיפת הדיור בבעלות בדרך כלל נמוכים יותר מן הממדים לפי ההכנסה בכסף, כלומר הכללת רכיב הבעלות על דירה מקטינה את הפערים בין משפחות בחברה.

רמות העוני המתקבלות לפי ממדי ה-NRC וה-MBM דומות למדי, לפי ה-FES המדדים נמוכים יותר במשפחות אך גבוהים בדרך כלל יותר בילדים. לפי מדד זה, הירידה בין 2010 ל-2013 היא החדה ביותר: כ-5 נקודות האחוז במשפחות וכ-7 נקודות האחוז בילדים. במקרה של 2013, הירידה בממדי העוני תואמת את מגמת הירידה בעוני הנמדד בגישה היחסית לפי ההכנסה. בכל השיטות, ובייחוד ב-MBM-FES המבוססות על סל מזון שנקבע בידי מומחים מבחוץ, יש מרכיב אבסולוטי במדידת העוני. לכן, ככל שרמת החיים כפי שהיא נמדדת באמצעות ההכנסה עולה (והמרכיב האבסולוטי אינו משתנה ריאלית), כך הסיכויים לירידה בממדי העוני גדלים. הממצאים בלוח 11 משקפים זאת בנוגע לשנתיים האחרונות: ב-2014 וב-2015 עלתה רמת החיים במונחים של ההכנסה, אך ממדי העוני לפי ההוצאות הוסיפו לרדת בעקביות (לעומת ממצאים לא חד-משמעיים במדידה היחסית כפי שהובאו לעיל). הממד הנמוך ביותר המתקבל הוא בדרך כלל זה הכולל את מרכיב זקיפת ההכנסה על דירות בבעלות. הממדים על-פי חישוב זה למשפחות מגיעים לכ-15%-13% ב-2015 – ורחוקים בכ-5 נקודות האחוז מהמדד הרשמי. גם במדידה לפי ההכנסה בכסף (בדומה למדידה בממד הרשמי) הממדים נמוכים בהרבה ורחוקים בכ-3-4 נקודות האחוז מהמדד הרשמי.

לוח 12: תחולת עוני במשפחות, נפשות וילדים לפי הגישות השונות, 2015-2012

השנה	NRC			FES			MBM		
	משפחות	נפשות	ילדים	משפחות	נפשות	ילדים	משפחות	נפשות	ילדים
לפי הכנסה בכסף									
2012	20.1	24.2	33.3	16.5	24.7	36.8			
2013	18.4	22.2	30.6	14.7	22.0	33.7			
2014	17.3	20.5	28.3	14.7	22.0	33.1			
2015	16.7	19.3	26.5	14.3	20.6	31.2			
לפי הכנסה כוללת									
2012	17.6	22.7	32.3	16.0	24.6	37.0	19.4	25.8	37.4
2013	16.4	21.1	30.4	14.6	22.4	34.4	17.6	22.8	33.8
2014	15.6	19.8	28.6	14.1	21.8	33.1	17.3	22.6	33.0
2015	14.8	18.5	26.9	13.4	20.1	31.3	19.0	24.4	36.1

ניתוח הנתונים של תחולת העוני והוצאת הסף (ההוצאה המינימלית הנדרשת כדי לא להיחשב עני) ל-2014-2015 לפי כל אחת מהשיטות, מראה כי במרבית סוגי המשפחה תחולת העוני לפי ההכנסה הכוללת (שבה מרכיב הזקיפה לדיוור בבעלות) נמוכה יותר מאשר לפי ההכנסה בכסף. עם זאת, במשפחות צעירות למדי, עם 1 או 2 ילדים, הן עם שני הורים והן חד-הוריות, אין הדבר כך, אולי משום שבהן יש שיעור נמוך למדי של בעלות על דירות. הדמיון בתחולות העוני בשיטת ה-FES, שההכנסה בעין נכללת ובין שלא – גדול יותר בדרך כלל מאשר בשיטת ה-NRC.

לפי שלוש השיטות למדידת עוני לפי ההוצאות יש התאמה בין מספר הילדים לתחולת העוני. כך למשל בקרב זוגות עם חמישה ילדים תחולת העוני מגיעה לכ-60% לפי השיטות NRC ו-FES ולכ-52% לפי ה-MBM, ובקרב שני מבוגרים עם ילד אחד לכ-15% כ-9% וכ-18% בהתאמה.

ערכי הוצאות הסף למשפחות קטנות לפי שיטות ה-NRC וה-MBM גבוהים מערכי הוצאות הסף לפי ה-FES, ובמשפחות גדולות היחס הפוך (לוח 13). בהתאם לכך מתקיים אותו היחס גם לתחולות העוני. הבדל זה נובע מסולם השקילות שבשיטות NRC ו-MBM, השונה בין ילדים למבוגרים, בשונה מהחישוב בשיטת ה-FES.

השוואה בין 2014 ל-2015 של תחולת העוני שנמדדו לשלוש השיטות מראה כי במרבית סוגי המשפחות ובכל שלוש השיטות, ממדי העוני נותרו דומים בדרך כלל או גבוהים קצת יותר

במשפחות קטנות, אך ירדו במשפחות הגדולות יותר. עם זאת, ההבדלים הללו מיטשטשים מעט כאשר מביאים בחשבון את מרכיב ההכנסה בעין.

לוח 13: תחולת עוני והוצאת סף להרכבי משפחה שונים לפי גישות ה-NRC, ה-FES וה-MBM, 2015-2014

MBM		FES		NRC		הרכב משפחה						
2015		2014		2015			2014					
תחולת עוני (%)	הוצאת סף (ש"ח)	תחולת עוני (%)	הוצאת סף (ש"ח)	תחולת עוני (%)	הוצאת סף (ש"ח)		תחולת עוני (%)	הוצאת סף (ש"ח)				
לפי הכנסה בכסף												
			7.8	1,950	6.1	1,963	20.4	2,899	20.3	2,915	מבוגר יחיד	
			7.3	3,893	7.4	3,913	12.1	4,709	11.6	4,735	שני מבוגרים	
			10.6	5,194	8.6	5,340	12.3	5,809	12.2	5,842	שני מבוגרים + ילד	
			12.7	7,157	11.7	7,187	13.3	6,827	13.3	6,864	שני מבוגרים + שני ילדים	
			18.9	9,168	20.9	9,218	18.2	7,783	19.3	7,826	שני מבוגרים + שלושה ילדים	
			38.7	11,061	46.6	11,045	36.7	8,690	39.3	8,739	שני מבוגרים + ארבעה ילדים	
			54.5	12,747	57.3	12,808	42.4	9,559	47.8	9,612	שני מבוגרים + חמישה ילדים	
			20.4	5,755	16.4	5,770	22.0	5,350	25.7	5,379	מבוגר + שני ילדים	
לפי הכנסה כוללת												
15.3	3,463	13.5	3,362	6.6	2,441	4.9	2,452	13.6	3,514	13.7	3,553	מבוגר יחיד
10.5	5,885	9.6	5,719	5.1	4,873	5.6	4,887	9.0	5,709	9.2	5,773	שני מבוגרים
19.3	7,401	16.4	7,237	9.5	6,503	9.0	6,669	13.3	7,043	13.4	7,122	שני מבוגרים + ילד
20.7	9,073	17.5	8,828	12.5	8,960	11.7	8,976	14.4	8,277	14.4	8,369	שני מבוגרים + שני ילדים
27.7	10,703	22.9	10,427	19.2	11,478	20.2	11,511	18.7	9,436	18.7	9,541	שני מבוגרים + שלושה ילדים
46.5	12,246	47.5	11,910	37.5	13,847	45.5	13,794	36.8	10,537	39.9	10,654	שני מבוגרים + ארבעה ילדים
54.8	13,677	51.9	13,335	54.3	15,959	55.2	15,996	42.8	11,590	49.6	11,719	שני מבוגרים + חמישה ילדים
33.1	7,162	27.8	6,967	34.3	7,205	22.6	7,206	29.3	6,486	32.5	6,558	מבוגר + שני ילדים

נספח: נתוני התרשימים ולוחות

נתוני תרשימים 1: ההוצאה הציבורית לרווחה בישראל כאחוז מהתמ"ג, 2016-2000

אחר	סך כל התמיכות בעין	סך כל התמיכות בכסף	
0.2	7.3	9.4	2000
0.2	7.8	10.3	2001
0.2	7.8	10.3	2002
0.2	7.7	10.0	2003
0.2	7.4	9.2	2004
0.2	7.3	8.8	2005
0.2	7.1	8.7	2006
0.2	6.8	8.4	2007
0.1	7.0	8.3	2008
0.2	7.0	8.8	2009
0.1	7.1	8.7	2010
0.1	7.0	8.6	2011
0.1	7.1	8.8	2012
0.1	7.3	8.6	2013
0.1	7.4	8.6	2014
0.1	7.3	8.5	2015
0.1	7.3	8.4	2016

נתוני תרשים 2: תחולת עוני בקרב משפחות ללא ילדים – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר¹³ - לפי הכנסה כלכלית

לפי הכנסה כלכלית	המדינה
25.5%	טיוואן
30.0%	קולומביה
31.0%	ישראל*
33.9%	פנמה
34.6%	דרום קוריאה*
34.9%	שווייץ*
38.7%	מצרים
39.7%	פרגוואי
39.8%	ברזיל
40.8%	ארה"ב*
42.7%	אורוגוואי
43.2%	לוקסמבורג*
45.6%	סלובקיה
47.6%	צ'כיה*
48.1%	גאורגיה
49.0%	אוסטריה*
49.2%	אנגליה*
49.9%	ספרד*
50.3%	הולנד*
50.8%	גרמניה*
52.2%	פינלנד*
52.4%	דנמרק*
52.4%	אסטוניה*
54.0%	איטליה*
56.2%	יוון*
57.9%	רוסיה
58.8%	סלובניה*
74.7%	הונגריה*

* מדינות החברות ב-OECD

13 הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאטליה ל-2014).

נתוני תרשים 2: תחולת עוני בקרב משפחות ללא ילדים – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר¹⁴ - לפי הכנסה פנויה

תחולת עוני	המדינה
4.9%	צ'כיה*
7.5%	סלובקיה
8.2%	לוקסמבורג*
9.0%	הונגריה*
9.6%	הולנד*
9.7%	אורוגוואי
10.1%	דנמרק*
10.6%	איטליה*
12.0%	אנגליה*
12.1%	שווייץ*
12.4%	פינלנד*
12.5%	אוסטריה*
12.6%	ספרד*
12.9%	גרמניה*
13.1%	יוון*
13.9%	ברזיל
15.1%	גאורגיה
15.7%	מצרים
15.9%	ישראל*
17.2%	סלובניה*
19.0%	טיוואן
19.5%	רוסיה
19.9%	אסטוניה*
20.5%	ארה"ב*
20.9%	פנמה
29.4%	דרום קוריאה*
31.3%	קולומביה
32.7%	פרגוואי

* מדינות החברות ב-OECD

14 הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאיתליה ל-2014).

נתוני תרשים 2: תחולת עוני בקרב משפחות עם 1-2 ילדים – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר¹⁵ - לפי הכנסה כלכלית

תחולת עוני	המדינה
7.7%	טיוואן
8.4%	שווייץ*
8.6%	דרום קוריאה*
13.1%	פינלנד*
13.4%	הולנד*
13.8%	דנמרק*
14.1%	צ'כיה*
14.9%	אוסטריה*
15.0%	סלובקיה
19.1%	ישראל*
19.1%	גרמניה*
20.7%	פנמה
21.4%	לוקסמבורג*
22.0%	יוון*
22.6%	מצרים
23.8%	סלובניה*
23.9%	ארה"ב*
24.0%	אסטוניה*
24.0%	איטליה*
25.2%	אורוגוואי
25.4%	קולומביה
28.4%	רוסיה
28.9%	אנגליה*
29.1%	ספרד*
31.6%	ברזיל
33.6%	פרגוואי
33.7%	גאורגיה
60.2%	הונגריה*

* מדינות החברות ב-OECD

15 הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאטליה ל-2014).

נתוני תרשים 2: תחולת עוני בקרב משפחות עם 1-2 ילדים – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר¹⁶ - לפי הכנסה פנויה

תחולת עוני	המדינה
3.1%	דנמרק*
4.4%	פינלנד*
5.3%	הולנד*
6.8%	שווייץ*
7.5%	אוסטריה*
7.6%	טיוואן
8.2%	צ'כיה*
8.9%	דרום קוריאה*
9.0%	אנגליה*
9.2%	סלובקיה
9.7%	גרמניה*
10.2%	סלובניה*
11.2%	לוקסמבורג*
12.6%	ישראל*
13.7%	הונגריה*
16.0%	אסטוניה*
16.8%	אורוגוואי
17.3%	יוון*
17.3%	ארה"ב*
18.1%	מצרים
18.2%	פנמה
19.4%	רוסיה
19.6%	איטליה*
19.7%	גאורגיה
20.4%	ספרד*
22.9%	ברזיל
31.1%	פרגוואי
33.3%	קולומביה

* מדינות החברות ב-OECD

16 הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאיתליה ל-2014).

תרשים ג2: תחולת עוני בקרב משפחות עם 3 ילדים או יותר – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר¹⁷ - לפי הכנסה כלכלית

תחולת עוני	המדינה
10.0%	הולנד*
12.4%	דרום קוראה*
14.0%	טיוואן
17.0%	שווייץ*
18.4%	דנמרק*
18.8%	פינלנד*
27.4%	מצרים
28.5%	יוון*
29.5%	סלובקיה
30.5%	קולומביה
30.9%	אסטוניה*
32.0%	גרמניה*
32.1%	צ'כיה*
35.8%	אוסטריה*
36.4%	סלובניה*
36.5%	ארה"ב*
38.8%	ישראל*
38.9%	איטליה*
40.3%	גאורגיה
41.6%	לוקסמבורג*
42.0%	רוסיה
42.3%	פרגוואי
43.4%	ספרד*
44.3%	פנמה
49.6%	אורוגוואי
52.7%	אנגליה*
52.8%	ברזיל
77.1%	הונגריה*

* מדינות החברות ב-OECD

17 הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוראה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאיתליה ל-2014).

תרשים ג2: תחולת עוני בקרב משפחות עם 3 ילדים או יותר – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר¹⁸ - לפי הכנסה פנויה

תחולת עוני	המדינה
4.8%	דנמרק*
4.9%	פינלנד*
5.1%	הולנד*
10.2%	אנגליה*
10.4%	שווייץ*
12.5%	דרום קוריאה*
13.1%	גרמניה*
13.7%	לוקסמבורג*
14.2%	טיוואן
15.4%	אוסטריה*
16.3%	סלובניה*
19.6%	אסטוניה*
19.8%	יוון*
21.1%	צ'כיה*
22.5%	הונגריה*
23.2%	סלובקיה
24.2%	מצרים
26.3%	ארה"ב*
28.0%	גאורגיה
30.5%	ישראל*
31.4%	איטליה*
31.8%	רוסיה
32.6%	קולומביה
38.7%	ספרד*
39.4%	פנמה
40.0%	אורוגוואי
41.2%	פרגוואי
41.9%	ברזיל

* מדינות החברות ב-OECD

18 הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאיתליה ל-2014).

נתוני תרשים 3: התפלגות המשפחות לפי מספר הילדים בהן – השוואה בינלאומית, 2013 או השנה הזמינה הקרובה לה ביותר¹⁹

המדינה	ללא ילדים	2-1 ילדים	3 ילדים ויותר
מצרים	31.2%	42.3%	26.5%
פרגוואי	34.1%	47.0%	18.9%
מקסיקו*	38.9%	44.0%	17.1%
פרו	39.2%	44.1%	16.7%
קולומביה	40.7%	45.9%	13.3%
פנמה	42.0%	40.7%	17.2%
דרום אפריקה	48.5%	34.0%	17.5%
ברזיל	50.8%	41.1%	8.1%
גאורגיה	53.9%	40.2%	5.9%
ישראל*	55.3%	27.8%	16.9%
אורוגוואי	57.6%	34.7%	7.8%
דרום קוריאה*	59.1%	37.2%	3.7%
פולין*	63.2%	31.4%	5.4%
טיוואן	65.7%	31.3%	3.1%
רוסיה	66.9%	30.9%	2.2%
ארה"ב*	68.3%	25.3%	6.4%
סלובקיה	70.4%	25.8%	3.8%
ספרד*	70.9%	26.9%	2.2%
לוקסמבורג*	70.9%	25.2%	3.9%
אנגליה*	71.3%	24.9%	3.8%
סרביה	72.2%	24.7%	3.0%
סלובניה*	72.5%	24.8%	2.7%
נורווגיה*	72.6%	23.0%	4.4%
צ'כיה*	72.8%	25.0%	2.2%
אסטוניה*	73.3%	24.2%	2.5%
יוון*	73.5%	24.2%	2.3%
הולנד*	74.5%	21.3%	4.3%
איטליה*	74.6%	23.0%	2.3%
הונגריה*	74.7%	21.7%	3.5%
דנמרק*	75.0%	21.4%	3.7%

19 הנתונים של ישראל המוצגים בהשוואה זו מבוססים על סקר הוצאות 2015. ליתר המדינות הנתונים הם עיבודים של המחברים על נתוני LIS, Wave IX המבוססים על סקרים ל-2013 (חוץ ממצרים, הונגריה, סלובניה ודרום קוריאה – הנתונים שלהן לשנת 2011, ולאיטליה ל-2014).

המדינה	ללא ילדים	2-1 ילדים	3 ילדים ויותר
אוסטריה*	75.8%	21.0%	3.2%
שווייץ*	77.1%	19.9%	3.0%
פינלנד*	77.8%	18.1%	4.1%
גרמניה*	80.0%	17.8%	2.2%

* מדינות החברות ב-OECD

נתוני תרשים 4: תחולת עוני בקרב נפשות לפי גיל – השוואה בין קבוצות מדינות לפי מדיניות הרווחה בהן

גיל	מדיניות רווחה	אחוזים
17-0	סוציאל-דמוקרטיות	6.4%
	שמרניות	11.8%
	OECD	12.5%
	ליברליות	13.0%
	ישראל	25.0%
25-18	סוציאל-דמוקרטיות	8.4%
	שמרניות	9.2%
	OECD	12.5%
	ליברליות	10.6%
	ישראל	14.9%
+66	סוציאל-דמוקרטיות	5.6%
	שמרניות	7.9%
	OECD	12.5%
	ליברליות	17.8%
	ישראל	21.7%
סה"כ	סוציאל-דמוקרטיות	7.5%
	שמרניות	9.6%
	OECD	10.5%
	ליברליות	12.2%
	ישראל	18.8%

נתוני תיבה 1 - תרשים 1: תחולת העוני לפי הכנסה כלכלית, לפי נתונים מנהליים ולפי סקרי הלמ"ס, 2015-2003

שנה	סקרי למ"ס	סקרי למ"ס - נתונים מותאמים	נתונים מנהליים
2003	33.9%	33.1%	41.8%
2004	33.7%	32.9%	41.7%
2005	33.6%	32.6%	40.4%
2006	32.9%	32.2%	39.8%
2007	32.3%	31.5%	38.6%
2008	32.3%	31.7%	38.2%
2009	33.2%	32.5%	39.7%
2010	32.6%	32.2%	38.5%
2011	32.8%	32.2%	38.1%
2012	30.3%	30.0%	37.3%
2013	28.6%	28.4%	36.4%
2014	29.1%	29.1%	36.0%
2015	29.2%	28.6%	

נתוני תיבה 1 - תרשים 2: תחולת העוני לפי הכנסה פנויה, לפי נתונים מנהליים ולפי סקרי הלמ"ס, 2015-2003

שנה	סקרי למ"ס	סקרי למ"ס - נתונים מותאמים	נתונים מנהליים
2003	19.3%	19.5%	26.4%
2004	20.3%	20.9%	26.7%
2005	20.6%	20.7%	26.2%
2006	20.0%	21.3%	26.1%
2007	19.9%	20.9%	25.8%
2008	19.9%	21.4%	25.8%
2009	20.5%	21.7%	25.3%
2010	19.8%	21.0%	25.1%
2011	19.9%	21.2%	25.0%
2012	19.4%	22.2%	24.3%
2013	18.6%	22.0%	24.0%
2014	18.8%	22.5%	23.4%
2015	19.1%	22.3%	

נתוני תיבה 1 - תרשים 3: יחס פער ההכנסות לפי נתונים מנהליים ולפי סקרי
הלמ"ס, 2015-2003

שנה	סקרי למ"ס	סקרי למ"ס - נתונים מותאמים	נתונים מנהליים
2003	30.5%	38.5%	56.6%
2004	33.3%	40.0%	56.8%
2005	33.1%	39.6%	54.9%
2006	33.8%	40.7%	53.7%
2007	34.3%	40.8%	52.7%
2008	34.2%	40.7%	51.5%
2009	35.5%	42.1%	52.3%
2010	35.8%	41.0%	51.1%
2011	34.7%	39.6%	50.8%
2012	34.4%	37.8%	49.3%
2013	32.8%	37.8%	47.7%
2014	34.6%	38.4%	47.6%
2015	35.7%	39.9%	

נתוני תיבה 1 - תרשים 4: עומק העוני (FGT) לפי נתונים מנהליים ולפי סקרי
הלמ"ס, 2015-2003

שנה	סקרי למ"ס	סקרי למ"ס - נתונים מותאמים	נתונים מנהליים
2003	0.033221	0.052674	0.10032
2004	0.040341	0.059687	0.10364
2005	0.040646	0.058732	0.09882
2006	0.04122	0.06203	0.09629
2007	0.041759	0.061072	0.09401
2008	0.04165	0.062863	0.09087
2009	0.04673	0.066898	0.09068
2010	0.045599	0.061501	0.08816
2011	0.04384	0.059548	0.08814
2012	0.040511	0.053193	0.08287
2013	0.034496	0.048793	0.07896
2014	0.037802	0.052888	0.07859
2015	0.038655	0.05325	

